

КРОКОДИЛ

Сергей Давыд

«Чернівці. Холодний вітер жене небом снігові хмари. Пуста вулиця навпроти Чернівецької чугуночної станції. У вестибюлі головного входу ліниво проходжується тудаж-сюди, час до часу позіхаючи поліцейський. На нього з головного куполу зі стелі і стін у художньому ліпленні, у вигляді геометризованого ліплення між орнаменту з листя і квітів, дивляться жіночі голівки і маски. Бруківкою швидко проїжджають поодинокі машини і повільніше, трусячись дорогою, старенькі тролейбуси. Безхатки зазирають в урни, таксі припарковано в ряд у центрального входу. Біля стіни вокзалу перекурюють таксисти в очікуванні пасажирів. Над ними на фронтоні залізничного вокзалу скульптура богині Іриди — богині-вістниці! З обох боків чотири ангела. Богиня зображена з піднятою рукою. Вона, ніби привітно зустрічає гостей міста і тут же зичливо прощається із ними...»

Сергій Дячук КОРОЛЬ ГУЦУЛ Роман (Казка)

*Присвячую етнографам Павлу
Чубинському і Миколі Зінчуку*

Обкладинка

Каліграфія Віталіна Лопухіна.

*Графіка Марія Тіваненко, «Північна
весна Марсу»*

Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?
На версі Дуная три роти ту стоять:
Перва рота — турецька,
Друга рота — татарська,
Третя рота — волоська
В Турецькій ми роті шаблями
шершують,
В татарській ми роті стрільбами
стріляють,
В Волоській ми роті Штефан
воєвода,
В Штефановій роті та дівонька
плаче,
Та дівонька плаче, плачучи повіда:
«Альбо мене пойми, альбо мене
лиши!»

А што ми речет Штефан воєвода.
«Красно дівоніце, поймил бих тебе,
дівонько,
Поймил бих тебе, нерівня ми єс,
Лишил бих тебе, миленька ми єс,
Што ми речет дівонька? Пусти мене
Штефане.
Скочу я у Дунай, у Дунай глибокий.
А хто мене доплине, того я буду».
Ніхто не доплинул красну дівоньку.
Доплинул дівоньку Штефан воєвода
І взяв дівоньку за білуру ручку.
«Дівонько, душечко, миленька ми
будеш».

Українська народна пісня

Чернівці. Холодний вітер жене небом снігові хмари. Пуста вулиця навпроти Чернівецької чугуночної станції. У вестибюлі головного входу ліниво проходить тудасюди, час до часу позіхаючи поліцейський. На нього з головного куполу зі стелі і стін у художньому ліпленні, у вигляді геометризованого ліплення між орнаменту з листя і квітів, дивляться жіночі голівки і маски. Бруківкою швидко проїжджають поодинокі машини і повільніше, трусячись дорогою, старенькі троллейбуси. Безхатки зазирають в урни, таксі припарковано в ряд у центрального входу. Біля

стіни вокзалу перекурюють таксисти в очікуванні пасажирів. Над ними на фронтоні залізничного вокзалу скульптура богині Іриди — богині-вістниці! З обох боків чотири ангела. Богиня зображена з піднятою рукою. Вона, ніби привітно зустрічає гостей міста і тут же зичливо прощається із ними.

«Чернівецький модерн», — шепче собі під носа Зенон, журналіст, що тількино вигрузився із потяга, роблячи фото вокзалу на смартфон уже з протилежного боку вулиці, із зупинки.

— Пишу вірші, — звертається до нього сивий чоловік з худим лицем. Він не дивиться на Зенона, протягує листок ксерокопій, яких у нього під пахвою потріпаного плаща, на яких не було половини гудзиків, з десяток. Зенон закашлявся від несподіванки. Бере листок до рук, бачить, що в іншій руці він тримає затиснуті в долоні дрібні купюри, відкриває гаманець, дістає десять гривень, дає чоловіку. Поет відраховує решту вісім гривень двогриневими купюрами. Зенон бере гроші і задумано читає відвертаючись. Потім знову повертається, кажучи: — Решту не тре...хороші вірші.

Але дивного чоловіка вже не було. Натомість далі вулицею з відкритого вікна будинку визирала якась стара в сірій пуховій фустиці.

«Дивне місто. Поети продають за ціною

ксерокопії свої вірші».

Так зустріла заїжджого журналіста із Києва столиця Буковини — місто Чернівці.

У вікні маршрутки мерехтять ілюмінацією святково прибрані до свят вітрини. На зупинці, ближче до центру, більше людей. Башта ратуші на центральній площі впирається в небо. На вітрі коливається жовто-блакитне знамено — прапор України. Порожня маршрутка стає на кінцевій, біля парадної брами університету, в якій, ніби об'єднались західне середньовіччя та екзотика східної архітектури. Через кований паркан резидентського муру, через вишукані ажурні ковані решітки, покриті зеленою патиною, резиденція митрополитів Буковини і Далмації. Стіни оздоблені орнаментами із теракоти, вікна обрамлені білокам'яними брилами із пісковика. Із зворотнього боку, напроти запусканий сквер. Старі дерева коливаються на вітрі. За ним такі ж старезні будинки, на тлі яких вирізняється на куті фасаду великий ошатний будинок з величними арками в румунському стилі впритиск до вулиці.

Читальною залогою університету із червоними стінами ліниво ходять студенти, мов у дерев'яній шкатулці. Стиль, з різьби та розпису геометричної гуцульської орнаментики, домінував в оформленні дахів та стель парадних залів будівлі. Все, мов на розмитій світлині. Вмикаються і вимикаються

лампи на масивних дерев'яних столах, підсвітлюючи дерев'яне різьблення різаної візерунками дерев'яної стелі.

В середині великої зали сидить сивий чоловік в окулярах. Він ні на кого не звертає увагу. Час до часу, сварячись із читачами — студентами, сусідами по столу аби вони культурніше поводитись. Увесь інший час чоловік повністю занурений в читання. Гортає сторінки. Він, обкладений з усіх сторін книгами так, що його за ними майже не видно: нові і старі палітурки, стоси книг акуратно складені на його столі. Зморшки на його старечому обличчі рухаються, коли читець знаходить щось цікаве для себе і тут же швидко записує нервово собі у зошита.

— Зайдете на каву? — звертається завідувач фольклористики до заїзного кореспондента, який в цей час дрімаючи дивився у смартфоні розклад поїздів до Києва.

— Що? А, так із задоволенням, дякую, — погоджується він і заходить із жінкою до кабінету, заставленого з усіх сторін стелажками із книжками. Попивши каву обговоривши останні новини і погоду Зенон із завідувачкою вертаються назад до читальної зали, де вже не було жодного студента, лише в сердці зали, по самій її середині сидів одинокий відвідувач: Старий, який невтомно щось нотував собі до зошита.

— О, хочу Вас познайомити з тим чоловіком. Він з Довгопілля! Письменник — краєзнавець. Историк. Збирає фольклор. Надзвичайно цікава людина.

Вони підходять до столу. Чоловік і далі занурений у читання не реагує, раптово піднімає голову, мов прокинувшись від сну, і, посміхаючись, протягує руку:

— Микола Антонович! — і потім, встаючи та тиснувши руку, посміхається жінці, дивлячись на Зенона додає:

— Знаєте... це я попросив, аби Лариса Петрівна нас познайомила. Був на вашій презентації в бібліотеці Івасюка. Обов'язково прочитаю вашу книжку-роман.

На столі була розкрита книга з пожовтілими від часу сторінками. Зенон зацікавлено подивився, намагаючись прочитати текст польською. Старий помітивши його зацікавленість, подивився на нього, потім на книгу і прошепотів:

— Про Воєводу Штефана. О, така цікава річ..., — замислився і миттєво додав. — Бачите — це не про Стефана Баторію, польського короля, як Ви, напевно, могли подумати. Це про іншого. Про того, якого турки називали Кара Богдан.

— ЧАЛМАРЕ!

— ШТЕФАНА ВЕЛИКОГО!

Поруч лежав розкритий альбом, а там стара

світлина на весь розворот — пам'ятник у Кишеневі. На чорно-білому фото Господар Молдови у витягнутій руці тримав хрест. На голові корона.

— Але про це згодом, — каже розгублено Старий і далі, посміхаючись, закриває книги.

Збираючи книжки зі столу, він акуратно струшує долонею з них пилюку і наспівує баладу про Штефана.

— Дунаю, Дунаю...

Зенон допомагає йому занести книги до кабінету завідувачки. Побажавши Ларисі Петрівні Щасливого Різдва, виходять з кімнати та ідуть довгими порожніми, вистеленими мозаїкою з мармуру, коридорами резиденції митрополитів.

Зенон знімає на смартфон готичні своди зі стелями у формі куполів та ошатні масивні перила з каменю на сходах.

— Дійсно, мов у Хогвардсі, середньовічний замок, — каже він, посміхаючись Старому, який нічого не відповідає і лише у вестибюлі, серед великих і масивних колон, ствердно махає головою і каже:

— Видатна споруда. Яскравий зразок постромантичних тенденцій в архітектурі. Збудований в дусі еkleктики. Хоча і відчутний вплив візантійської та романської культур. Об'єкт всесвітньої спадщини «Юнеско».

Вийшли на двір. Старий глибоко вдихнув

свіжого зимного повітря.

— Даа... резиденція Буковинських митрополитів.

Пішов далі. Зупинився. Обернувся на Зенона:

— А Ви знаєте, що першою тут — ось цю церкву побудували. Першою з цієї всієї краси побудували церкву! — і він змахнув рукою в бік Трьохсвятительського храму, мурованого з червоної цегли і великими мідними засніженими куполами.

— Да, да. Він, митрополит Євгеній, вчив румунської мови цісара.

Замовчав, ніби згадуючи прізвище.

— Гакман. І це цісар наполіг, щоби першою церква тут була!

Цей митрополит, коли Буковина увійшла до складу Австрії, не допустив приєднання місцевої православної церкви до Трансільванської митрополії, а, натомість увесь свій вплив і авторитет спрямував на створення окремої Митрополії. Видатна людина!

Підійшовши до центральної брами, пройшовши через центральний курденер, що нагадував церемоніальний двір, Старий раптом запитав:

— Маєте час?

За парканом на зупинці не було жодного транспорту. Зенон ствердно махнув головою.

— Добре, тоді прогуляємось. Тут чудовий парк. Справжній витвір ландшафтного мистецтва, розбитий, як бароковий сад. Колись цим парком любив прогулюватись Булгаков. Уявляєте, Зенон, — здивовано подивився на Старога. — Так, так! Михайло Булгаков той самий. Він тут оперував в місцевій, тепер обласній клінічній лікарні, в тій самій будівлі в літо шістнадцятого року. Під час першої війни провів тут ціле літо. Це вже згодом його перша дружина згадувала, сестра милосердя Червоного Христа Тетяна Миколаївна Лаппа, що жили вони при госпіталі, де вона асистувала йому. Вони обидвоє були добровольцями «Червоно хреста». Тоді російська армія наступала і він ціле літо прожив у Чернівцях.

Старий посміхнувся і додав.

— Кажуть, що він робив операцію Василю Чапаєву тут у місті. Згодом Чапаєв «Юго-западним фронтом» дійшов до Карпат. Після «Брусилівського прорива» воював там. Тепер там живу я, в тому селі. Не знати правда чи ні, анекдот якийсь, а не історія! — усміхнувся.

В парку навкруги під деревами було складено рядами фрагменти старої покрівлі: кольорової поливаної черепиці білого, голубого, зеленого і коричневого кольорів, яку зняли з даху будівлі і замінили на точно таку нову, яка вкривала тепер притрушені снігом круті схили дахів так, що

викладеного чіткого кольорового узору — рисунку буковинських народних килимів не було видно.

Старий зняв рукавицю. Взяв одну плитку черепиці до рук, наспівуючи «Дунаю, Дунаю...», — потім повернувся обличчям до Зенона.

— Знаєте, ця пісня Пам'ятка, яка є найстарішою українською народною піснею. Не багато, не мало... Найстарішою відомою з літератури.

Вони пройшли повз колодязь в дворі, з якого вже давно ніхто не набирав воду. Велике колесо крутилось на вітрі. Стояла ця криниця, мов пам'ятник давнім часам. Пройшовши колом засніженим садом, постояли мовчки біля гроту в глибині парку. Повернувшись сіли на лаву під величезним буком, який ріс біля площі з криницею в дворі, колишньої резиденції митрополитів Буковини і Далмації, а тепер університету імені Федьковича. Старий, склавши руки в замок, знову заговорив.

— Це жива народна мова! Яскравий зразок найстарішої, власне української книжкової епічної поезії. Цей баладний вірш-пісню віднайшли в рукописній граматиці 1571 року Яна Благослова — земляка цієї людини, чеха, архітектора Йозефа Главка, що побудував усю цю красу.

Він замовчав, відкинувшись на лавиці, подивився на Зенона і за мить вів далі.

— Наші Потебня і Франко вивчали цю річ. Франко видав кілька статей та здійснив реконструкцію втрачених фрагментів тексту. З даху звалилась із грохотом бурулька. Вони подивились в бік будівлі: висока цегляна стіна оздоблена червоною теракотою і різьбленим каменем, стрункі вежі, торці будівель і ризаліти, завершені високими зубцями були, мов декорація. Тепер виглядали мов із казки. Старий повільно продовжив.

— Граматику Чеську надрукували австрійці у Відні 1857 року. Розумієте: в цьому тексті можна легко розпізнати найтонші відтінки говору: риси покутсько-гуцульського діалекту Східної Галичини і Буковини.

Лише він сказав, з неба почав падати лопатий сніг. Старий протягнувши долоню, ніби намагаючись спіймати сніжинку, посміхаючись, замовчав. Потім подивився на годинник і сказав:

— Історики страшні люди. Годинами можуть про своє говорити, якщо їх вчасно не зупинити, — з цими словами він встав, — Час вже іти напевно. Тролейбус мав уже приїхати.

На зупинці дійсно вже стояв тролейбус, чекаючи на пасажирів. На задніх сидіннях сиділи мовчки дві студентки. Потім зайшла пара: хлопець і дівчина. Вони мовчки зняли рукавиці, дістали смартфони, гортаючи стрічки у своїх соціальних мережах. Старий раптом запитав:

— А ви одружені?

— Ні. — коротко відповів Зенон, якраз перед святами він посварився з дівчиною. Старий сумно подивився у вікно, роздивляючись через крони старих дерев декор великого будинку навпроти університету, у вікнах світилось світло. Продовжував іти сніг. Натомість Зенон розглядав резиденцію, яку йому було краще бачити з його місця. Мавританські вежі з куполами схожі на мінарети, припадали снігом. Казковості картинці і святкового настрою надавав готичний стиль у структурі дахів, декоративних деталей оформлення і, найголовніше, динаміка куполу домашньої митрополичої церкви. Не дивлячись на Зенона, Старий знову заговорив:

— Ось, а я з жінкою двадцять років як розлучився. Познайомились, коли ще були студентами. Я знаєте дуже принциповий, не можу простити, як мене хтось ображає. А дружина мені весь час повторювала: «Ти вважаєш себе особливим, а насправді ти — пересічний».

Він замовчав і сумно подивився на Зенона.

— Зрозумів, що нам не по дорозі. Нажили з нею двох синів. У Львові побудував для них добротний будинок.

Старий замовчав, знову роздивляючись будинок із сквером через дорогу. Кондуктор обілетила пасажирів і старий тролейбус рушив. На

першій зупинці зайшов якийсь дід з довгою лопатистою бородою, схожий на православного священика. Видно що їхав на всенічне богослужіння у собор. Він сів на одинокі сидіння біля вікна, схиливши голову на ручку палиці і, ніби заснув. Тоді Старий знову заговорив:

— Раніше гуцули наймали дідів — оповідачів, які розказували казки доки у хаті не засинав останній слухач. Одного такого діда застав — Онуфрій Максимець з Перегінського Рожнятинського району на Франківщині.

Посміхнувся подивившись у вікно.

— Одну казку він розказував мені чотири вечори.

Тролейбус став на черговій зупинці. Зайшли люди, серед них привертали увагу жінки у фустках, видно, що теж їхали на всенічну. Коли троллейбус рушив, він продовжив говорити.

— Якось записував оповідки дев'яносто дев'яти річної баби із Черногузів. Вона жила посеред лісу. Мала до двадцяти чорних котів. Глуха була, як пеньок, — засміявся і через сміх продовжив, — Нічого запитати в неї не міг, тільки слухав. Страшні казки там записав. Половина населення в тих краях — етнічні мадяри. У їхніх казках розбійник обов'язково мусить убити, людожер-зжертви, а звір — розірвати.

Замовчав.

— Давайте на наступній зупинці краще вийдемо. Покажу вам свої книжки у місцевій книгарні.

Зенон ствердно махнув головою.

— Заодно дасте мені свій автограф.

На що Старий задоволено усміхнувся нічого не відповівши.

Виходять з тролейбусу. Ідуть вулицею передріздвяних Чернівців. Прямують до центральної площі, де головна книгарня міста. На першому поверсі будинку, поруч з обласним художнім музеєм, прапор Румунії на румунському домі культури. В книгарні продавчиня старшого віку, кокетуючи, голосно вітається зі Старим.

— Добоообрий день, Микола Антонович! З Новим роком і прийдешнім...!

Старий увічливо посміхається, струшуючи сніг з пальта, і коротко відповідає.

— Навзаєм.

Та одразу йде цілеспрямовано до полицки зі своїми книжками, за ним Зенон, який запитує здивовано.

— І це все Ваше?

Старий сумно посміхається.

— Да не моє. Я лише записав.

— Ого! — вигукує Зенон, знімаючи рукавиці.

— Найбільше казок я записав тут, на Буковині та Гуцульщині, Бойківщині.

Бере одну книжку до рук, гладить її.

— У цих краях казки на п'ятнадцять — двадцять сторінок. Мають кілька сюжетів, які зливаються в один.

Зенон бере пару томів «Казок Гуцульщини» та, розрахувавшись з продавчиною, підходить до Старого.

— Підпишете.

— Із задоволенням.

Відповідає Старий, довго шукаючи в торбі ручку, щось незадоволено коментуючи собі під носа.

— О знайшов!

Підписує довго нерозбірливим почерком. Піднімаються на другий поверх до кав'ярні над магазином. Популярне серед митців міста місце. За вікном світиться ілюмінацією башта ратуші. Сходи скриплять. Старий через задуху говорить.

— За свої гроші видав. Відсудив пенсію у держави. Поклав в банк. Спочатку ходив по видавцях: один, другий, третій, четвертий, десятий... Кажучи це, дивиться під ноги, ніби рахуючи сходинки гвинтової драбини. Потім вже на верху подивився на Зенона.

— А час іде. Плюнув на них і видав за свої. А книжки лежать тепер у видавництвах. Книготорговці кажуть: «Візьмемо по двадцять примірників. Продамо, тоді гроші повернемо».

Старий знову дивиться на Зенона із сумом.

— Щоб продати їх у такий спосіб мені знадобляться двадцять років.

В залі кав'ярні порожньо. Сідають за столик під портретом Цісаря імператора Австро-Угорщини Франца Йосифа.

— Кілька років тому випустив книгу авторських казок. Ото те вже моє! — сміється.

Старий годинник із боєм цокає... За вікном віхола. Розмиті вогники від гірлянди скачуть вікном. На барі стоїть бармен, що, безнадійно залип у свій смартфон, здається, що навіть не зауважив відвідувачів. Старий зняв пальто, повісив його на вішак. Гребінцем поправив волосся, видихнув, і подивився якимось проникливо на Зенона.

— Фуууф. Подаватиму її, книжку свою, на здобуття Нобелівської премії. У Косівському художньому інституті замовив дерев'яний ящик з різьбою. У ньому ще і ці томи перешлю. Подивився на книги «Гуцульських казок», які Зенон поклав на столі і довірливо прошепотів.

— Англійською мовою їх перекладає одна пенсіонерка.

Замовчав.

Зенон не знав як реагувати. Дивився здивовано, не розуміючи чи жартує він, чи каже серйозно. За мить Старий знову глибоко видихнувши, відкинувшись в кріслі, заговорив.

— Добре. Навіть не знаю з чого почати...

— Відпиває класичного глінтвейну, який замовив Зенон.

— У мене є три години до останнього автобусу на Путилу. Тому слухайте уважно. Я розкажу вам свою історію. Відкрию Вам свою таємницю. Да історія...

Задумався, подивився у вікно.

— Яку в книжках не прочитаєте, ось. Вона мене довгі роки тримає. Нікому не розказував, але видно, що вже час. На папір вона у мене не лягає чомусь.

Зенон перебив, розгублено дістаючи із наплічника диктофон.

— Можна я запишу?

— Дід нахмурих довгі сиві брови.

— Добре. Записуйте. Але знайте, що краще без запитань. Ви вже потім самі використайте як знаєте. Напишете. Я вже стрей старий, як гуцули кажуть.

Усміхнувся. Подивився на портрет цісаря і на чорно-біле фото синагоги Темпель з написом «Чернівці», суворо подивився на Зенона.

— Все плутається в голові. Вже і не можу іноді зрозуміти де правда життя, а де легенди, які я ціле життя збирав верхами?!

Він сумно подивився на Зенона і загадково прошепотів так, що у кореспондента мурашки

пробігли по цілому тілу.

— Зберав верхами, намагаючись знайти одну людину. Але видно він не схотів, щоби я його знайшов.

Обернувся на бармена, який далі залипав у смартфон. Надягнувши навушники, слухав свою музику. Натомість в кав'ярні грали різдвяні мелодії — колядки від «Пікардійської терції».

— Але давайте за порядком.

Дід зовсім перемінився. Посмішка зникла з його обличчя та ідеально виголене лице стало, мов воскове. Зенон, навіть, провів долонею по щоках, ніби для того, щоб переконатись чи на місці його щетина.

— Книжку вашу я вже прочитав. Якщо коротко: хороша, але занадто прямолінійна вона. Розумієте, Карпати — це містичний край. Ви лише не ображайтесь. Коли все почалося, мені було стільки ж років, як і Вам тепер, і я скептично ставився до усього цього фольклору і так далі...

Замовк. До зали увійшла, весело усміхаючись, молода дівчина: коротко стрижена, волосся отруйно-фіолетового кольору. Підійшовши до бармена, впевнено сіла за стійку. Пару не одразу можна було б побачити, лише час до часу лунав дзвінкий сміх і тихе підспівування. Вона вдягнула один навушник хлопця і вони разом дивились щось в телефоні.

— Так ось...

Продовжив Старий, поклавши владно руки перед собою на столі. Зенон аж завмер від здивування від такої раптової переміни оповідача.

— Ця історія трапилась на початку зими, або десь в цей самий час, одразу по війні в урочищі «Чорний діл» на Чічвінських горах, в самому сердці Великого вододільного хребта, де починається ріка «Білий Черемош». Тепер це Путильський район Чернівецької області. Тоді це село називалось Сторонець-Путила. Ведмежий кут. Дикі місця навіть тепер, я вам скажу. Я в складі ДРГ, яке складалось десь приблизно з тридцяти чоловік.

— Задумався згадуючи, дивлячись на свої пальці на руках.

— Да. Десь півроти нас було йшли по сліду одного ватажка бойовиків УПА, українських націоналістів. Як виявилось пізніше — це була пастка. Наводка фальшива. Інформатор виявився подвійним агентом. Насправді вони полювали на нас, а не ми на них.

Усміхнувся. Замовчав. Задумався. Подивився у вікно по якому стрибали золоті вогники гірлянди. За мить продовжив.

— Вигрузились на якомусь селі. Не пам'ятаю вже назву. І марш кидок у гори. Самонадіяні. Мали провідника із місцевих, якому довіряли, але він потім десь зник. Нам, правда, досвідченим

розвідникам було байдуже. Нічого не боялись. Молоді і дурні були.

Всміхнувся сумно і так же сумно продовжив.

— Хоч у мене перед тим рейдом зранку були погані передчуття: в ніч перед виходом біля казарми у Віжниці цілу ніч вили бездомні собаки. А з моменту мого приїзду до частини мені цілий місяць снівся один і той самий сон: чорні собаки, чи вовки гоняться за мною лісом у горах, а я не можу бігти, від них не втекти.

Замовчав, зробив ковток вже нової склянки глінтвейну, яку принесла красива дівчина бармена.

— Сніг. Холодно. Холодна вода в потоці. Всі промокли до нитки. За день по картах вийшли на місце призначення, провідника вже, здається, з нами не було. Так думали, що вийшли у потрібне місце, насправді ми заблукали. Крутилися горбами, лісами і потоками довкола. «Нас водило», — як гуцули кажуть. В сутінках, на третій день, розгубивши половину особового складу, через заметіль і бурі, ми вийшли на якийсь горб, гору. Жодної живої душі, жодної хати ми не бачили. Лісова звірина здається, що обходила нас стороною лісами. І ось із лісу, мов мара, виходять діти. Не знаю хлопчики, чи дівчатка у капюшонах в сардаках, бліді, такі однакові на лице, з ними отара овець. Жодної хати довкола, ніч насувається, вітер посилюється, часом зривається сніг. Віхола.

Задумався і посміхнувся.

— Знаєте, спати наметах із гілок смерек у горах зимою ще те задоволення. Підхожу до дітей, стиснувши автомат у руці, і крізь зуби звертаюсь до них.

— Діти! — і тут же краєм ока через імлу бачу, мов міраж, марево, марення дашок хатки, кристою почорнілою від часу дранкою, яка стоїть за рядом смерек впритиск до великого старезного бука.

Я тут же питаю.

— Діти, а хто там живе?

Прищурился, розглядаю: ззовні хата виглядала покинутою. Діти на моє запитання перелякано перезернулись, мовчать. Я змінюю інтонацію, кричу вимогливо.

— Діти! Хто там живе!?! — вони у відповідь шепчуть налякано.

— Там, «Той», «Великий», «там той» Юро живе».

— Хорошо, — кажу я, — Спасибі, там і переночуємо — кажу своїм, сміючись.

Ми швидко ідемо через толоку, провалюємось у замети по коліно. Біжимо вже радісно до тієї хати. Зайшли до хати, передьорнули затвори.

Велика різана світлиця. Хата ззовні не здавалась такою великою, як зсередини. Попри накуреність страшно пахло чесно ком. Цей запах у мене і тепер в пам'яті. Господар будинку, газда,

сидів з боку довгого стола на лаві, в якій по середині були вирізані три миски. Стіл і лава тягнулись вздовж цілої світлиці. В ній було дуже темно. Кутів кімнати не було видно зовсім, вікна були без шиби і закриті із середини. Пец, піч натоплена і тому було дуже тепло. Він був у довгій чорній гуні. Лице було годі роздивитись. Пасма білого, мов молоко, сивого волосся кучерями спадали йому на плечі. Руки на столі, мов з картини, могутні кісті з довгими старечими пальцями усі в мідних гуцульських перстенцях. Із-під стола визирали «рисовані» чорні чоботи з каблуками, на яких хвилясто йшов ледь помітний малюнок.

Він мовчав. Поруч сидів бродячий музикант, який крутив колесо ліри і співав містичну пісню. По світлиці бігала одна маленька чорна овечка — ерчі. Воно забігало під стіл, тупало копитами, то знову ховалось десь у затемнених кутах. Газда Юро зтягувався повільно димом із своєї люльки-файки, вслухаючись у хриплий спів лірника, ніяк не звертаючи на нас увагу.

Старий припинив розповідь, замовчав.

— А ви курите? Зенон ствердно махнув головою.

— Добре, давайте на двір на свіже повітря спустимось, перекуримо. Я трохи сп'янів, коли вип'ю іноді собі дозволяю.

— Стоять біля вітрини книгарні. Курять. Навпроти, на площі, великий дубовий хрест, який вже вкрив п'ятисантиметровий слой снігу. Сніг продовжує падати. Святково вбрані городяни, пішоходи спішно проходять повз, переговорюючи телефоном. Один чоловік іде повільно і на всю вулицю свариться, видно, що із жінкою, активно жестикулюючи руками, мікрофон у вусі. Старий затулюючись, сміючись, звертається до Зенона.

— У селі Мариничі познайомився з дідом Деревняком. Він старий, зарослий був, але знав багато казок. Раз заходжу до нього, а він п'яний на ліжку лежить. Давай спросоння співати: «Ой заступала чорна хмара, дрібний дощ іде. Ой там збирались бідна шарлота, йде до корчми, п'є. Пили горілку, пили наливку, ще й мед будем п'ять. А хто з нас, браття буде сміятись, того будем бить». Проспівав, закрив очі і захропів. Наступного дня увімкнув магнітофон на повну катушку, щоб дідову пісню записати. А в селі саме хоронили одну бабу. Люди з труною зупинились і давай плювати в бік хати. Один чоловік, як закричить «Немає совісті у того Деревняка. Людям горе, а він співає».

Зенон усміхнувся.

— Мде, як то кажуть: і сміх і гріх. Іздержки вашого труда, важко збирати фольклор.

Заходячи назад до книгарні, піднімаючись скрипучими сходами до кав'ярні, Старий відповів.

— Не те слово важко, — говорить через задуху.

— Не одну сотню кілометрів пройшов. Було таке, що людина не розкаже, не заспіває, поки сто грам не поставиш. З такими одразу прощався. Цирки інолі такі були, — засміявся, вже сідаючи за стіл, відпивши глінтвейну.

— Якось гуцулка прийняла мене на ночівлю. Постелила в окремії кімнаті. Уночі повернувся її чоловік, п'яний як чіп. І давай галекати — приревнував, напевно. Мусів іти з хати. До ранку блукав вулицями, аж росою припав.

Замовчав. В куті кав'ярні ялинка, вогники гірлянди мерехтіли залом, відбиваючись на великих круглих золотих і червоних іграшках. Через декілька хвилин Старий знову посерйознішав і продовжив свою розповідь.

— Ми усілись на підлогу під стіною світлиці. Старшина стояв по середині кімнати, щось шукаючи в своєму вештмішку, лірник продовжував співати.

Старий закрив очі і почав наспівувати текст тієї пісні

— *«Стережітсе люде добрі в Господній дорозі, най же сатана не тішит, най не корит Бозі. Най сатана не тішите, тай най не гуляє, бо вона уже половину своїх людей має. Коли буде половину своїх людей мати — тогди будут си*

дванадцять ланців розривати. Єк будут си розривати 0 вна мес и казати: підпишітси люде милі, дам вам води пити. Котрий єї підпишетсе, хто її продастси — то най Суду не чекає, бо в пекло подасте».

Бармен з дівчиною, почувши пісню, засміялись, не учувши слів, а лише виразне виконання трохи хмільного Старого. Дід відкрив очі та сидів мовчки. Зенон теж мовчав, Старий продовжив розповідь.

Слухаючи цю дивну пісню-псалму, ми лише презирнулись один на одного, і почали підсміюватись. Тоді господар дому, коли лірник завершив, сильно вдарив долонею по столу так, що зі столешниці на дубову підлогу з грохотом злетів мій ППШ, який я, зайшовши до хати, лишив біля себе на самому краю стола. Солдати перестали сміятись і миттю зіскочили з підлоги, міцно стискаючи автомати.

Газда далі незворушно сидів мовчки. Привстав, допомігши собі барткою, привідкрив вікно біля якого сидів. Потім нагнувся під стіл. Ми напружились, передьорнувши затвори. Він дістав шкіряну торбу, бурдюг і налив з неї якусь рідину у вирізану в лаві миску. На деякий час запах хвої перебив запах часнику. То було зварене з квіток кедру пойло.

Він подивився на нас і прорік.

— Сховайте, бо це все його робота! Це він архіюда поробив стрільби, пушки, гармати, такі, що тепер є всякі до війни мудрації.

Ми опустили зброю.

— Ну і якого ви війська? — запитав Старий Гуцул задумано, люлькою розмішував рідину у мисці — кисіль із шишок. Старшина відповів, що червоноармійці і полюємо на «бандитів».

Старий Гуцул всміхнувся.

— Це ще невідомо хто на кого полює і хто бандити насправді...

Старшина закашлявся.

— І що, ти тут самий живеш в такій глушені?

Господар дому відповів здивовано.

— Самей? Ні, не самей! Ось каміння, дерева...

Старшина перебив.

— Як же? Вони не живі!

На що газда засміявся і голосно вигукнув.

— Домне мілуешти! Все живе, чоловіче, шо нас оточує! Природа! Все — все жие! Камінь росте із землі...

Замовчав і за мить вже спокійно продовжив.

— Земля свята! Вона, як мати, годує все живе. Її не годиться бити, довбати, без потреби копати її тіло, бо, як у чоловіці іде кров жилами, так іде вода в землі жилами...

Газда замовчав. На ці його слова, лірник, що весь час сидів мовчки при розмові в затемненому

куті хати ствердно махнув головою, прошепотівши.

— Йо, йо, йо...

Запала тиша. Ми дістали із вешцімішків сухпай і жадно їли тушонку. Газда мовчки роздивляється. Наші обличчя не видно, лише абриси лиця і раптом, подивившись на мене, заговорив.

— Ти старший, я бачу, — сказав він, загадково вказуючи перстом на мене. Мідний перстень зблиснув на його вказівному пальці. Старшина перебив, подивившись на мене.

— Да не, отець, старший тут я!

Натомість старий засмівся.

— Да не! Таки він!

Потім голосно додав.

— Хоч і не в своїй одежі.

Я закашлявся... Насправді моя гімнастерка не висохла після прання. Перед рейдом я забув її зняти на ніч, вона примерзла до мотузки в дворі казарми, тому був одягнений в позичену гімнастерку іншого бійця. Я несміливо відповів.

— Добре, я старший — Старший лейтенант..., — навмисно заниживши звання, збрехавши на всякий випадок. Старий Гуцул перебив.

— Іііі, мені це не потрібно. Майор ти чи лейтенант, — відказав Старий Гуцул, додавши.

— Хоч і молодий ще. Файна в тебе жінка, — замовчав і за хвилину додав, — і донька теж.

У мене відняло мову. Ще від початку війни я у внутрішній кишені, в книжці червоноармійця, завжди тримав «на фарт в бою» їхню фотографію. В цей момент, як і від часу, коли ми зайшли до хати, думав лише про них.

Я щось забулькав у відповідь. Натомість Старий Гуцул мовчав і продовжував, дивитись на мене, мов удав на здобич.

— Любиш їх?

Я перепитав розгублено.

— Что?

Він гримнув.

— Любиш їх!?

— Ну да! Конечно! Звісно люблю! — якимось невпевнено відповів я, але Старий Гуцул відповідь, ніби задовольнила.

Це йо, йо, — прошепотів він, а далі голосніше промовив.

— І вони тебе люблять. Дуже. Особливо маленька.

Бійці презирнулись. Старшина спробував пожартувати.

— А ти що, стрей, в Бога не віриш? Чому ікон в хаті зовсім немає? Бійці засміялись. Старий спокійно відповів.

— Я то якраз вірую, — запалюючи воскові свічки у великій гуцульській різьбленій трійці.

Цей свічник стояв непомітний на столі весь у

кіптяві і воску, поки Старий Гуцул не запалив в ньому свічки і не взяв до рук.

Трійця була вирізана у вигляді трьох хрестів, що переплелись між собою. Було видно залишки позолоти і червоної фарби. В цей момент можна було роздивитись обличчя Старого, але я чомусь не зміг і відвів погляд в сторону. Він знову привідкрив вікно і, підсвічуючи собі, подивився на двір. Там вже сутеніло. Закриваючи вікно звернувся до старшини.

— І я не стрей, я древня людина — Гуцул.

Подивився на мандрівного музиканта.

— Добре, ідіть, Вам вже час.

Лірник встав із-за столу. Одягнув велику хутряну шапку, вуха якої були зав'язані зверху, закинув інструмент — ліру собі за спину, пішов до дверей. Інструмент, що висів у нього на спині був прикрашений чудернацькими візерунками — різьбленням.

— Куди він? — спитав я.

— Йому вже час, — відповів газда.

— Там темно, — зауважив я.

— Він темний, ночі не боїться.

Втрутився старшина.

— Что значіт темний, сліпий чтоли?

— Це ви сліпі, хоч і зрячі. А він темний!

Старшина перепитав.

— Как ето?

Газда замовчав і нічого не відповідав. Одразу за лірником вийшов старшина з бійцем. Туман окутав підніжжя гори, але небо закручувало хмари у водoverті, мов у різаній в лаві мисці старого гуцула, коли він розмішував там люлькою поило для овець.

Над хатою стояли вісім великих копиць, притрушених снігом. Старшина вивів бійця на двір. Довго прикурював. Здійнявся сильний ураганний вітер такий сильний, що він мав кричати аби його боєць почув.

— Андрюха! Першим будеш стояти! Там хороша позиція наверху!!! — і він махнув рукою в бік копиць на верху.

— Через час — полтора замена будет! Повнимательнее!

— Так точно! — grimнув боєць у відповідь і піднявши комір дублянки повільно пішов по снігу в коліно доверху. Поклав ППШ на грудях, виривши собі нору у сні. Заліг там.

— Я на перекур, — перебив розповідь Зенон, натягнув куртку і повільно пішов на вихід, обдумуючи почуте.

Вийшов на двір. Двері магазину книжок привалило настільки, що Зенон не зміг їх відкрити з першого разу. Він сіпнув їх так, що ледь не вломилась ручка. На дворі далі рясно засипало

снігом. Хрест на центральній площі Чернівців, який стояв майже навпроти магазину, вже вдягнувся у велику білу шапку. Протилежний від площі бік вулиці вже не було видно, лише у вікнах вітрин першого поверху кольорові світлові плямки від ілюмінації, які вмикались і вимикались по черзі переливались різними кольорами темної ночі. У вікнах горіли світла. Чернівецькі родини вже посідали до вечері. Прапор Румунії — триколон, промокший від снігу замотався та прилип, примерзаючи до флагштоку.

Зенон викурих дві сигарети поспіль і вже діставав третю, коли на двір вийшов старий казкар. Зенон протягнув пачку, але він мовчки відмовився, махнувши головою, мовляв не буду. Встав і деякий час просто задумано роздивлявся засніжений хрест, який і далі вкривало білою ковдрою. Тоді Зенон запропонував йому накинути на плечі свою куртку.

— Холодно вдягніть.

Старий стояв у заношеному коричневому костюмі. Відмовився.

— Ні, ні. Дякую Вам. Ми тут закалені в горах. Чорні вівці — загадкове містичне місто. — Сказав він тихо-тихо, ніби сам до себе, повернувся до Зенона.

— Ну як?

Зенон знизав плечима не знаючи, що відповідати.

— Ну як Вам історія.

— Гарно оповідаєте.

Усміхнувся журналіст.

— Ви, напевно, зрозуміли, що не моя?

Зенон засміявся.

— Ну да. У Вас же двоє синів, а не дочка.

— Дід сором'язливо усміхнувся.

— Правда. Але я Вам точно так розповідаю, як мені колись у Львові в бібліотеці Стефаніка розповів вже більше ніж пів століття тому той чоловік. Розумієте мізки архівують спогади цікаво. Я тоді слухав його і все себе уявляв на місці головного героя. Завжди так робив. Потім легше пригадати, якщо записи загубляться. Добре давайте вже піднімемось і я до розкажу до кінця.

Він подивився на годинник.

— Очерез півтори години мій автобус.

Зенон ствердно махнув головою і поклав сигарету назад до пачки. Вони зайшли до середини. Журналіст знову не зміг з першого разу справитись із дверми. Він шепнув собі під носа: «Да що це таке?!». Знову дьорнув їх. Цього разу з вікна ледь не злетів різдвяний вінок. Продавчиня роздратовано звернулася до Зенона, коли той закривав двері.

— Акуратніше молодий чоловіче!

Старий, який вже піднімався сходами, зробив жінці комплімент.

— Світлано! Гарна нова зачіска! Добре

виглядаєте, дуже!

Жінка голосно засміялась і кокетливо усміхнулась Старому. На верху замовили ще глінтвейну. Принесла дівчина бармена, вбрана в чорну кофту із золотим написом «Гарі Потер». Привіталась.

— Христос ся рождає.

— Славіте. Славімо Його.

Відповів журналіст, здивовано проводжаючи дівчину поглядом до стійки. Старий натхненно продовжив свою розповідь, відпивши напою.

— Про оповідачів казок у селах найкраще знають місцеві діти. Тому я завжди спершу заходжу у школу. На Путильщині, наприклад, я так записав аж двісті казок. Так, найцікавіше було на Гуцульщині.

Він замовчав прикривши очі. Лицем промайнула блаженна усмішка.

— Довгими зимними вечорами гуцули-лісоруби наймали дідів — оповідачів, які в колибах розповідали казки, легенди, історію. Поки не засинав останній слухач. Більшість відомих казок мають по кілька варіантів. Наприклад казка про бременських музикантів — аж три.

Він замовчав, роздивляючись старі фото на стінах і велику шарманку, що стояла поруч біля стіни, як декорація старих часів.

— Коли старшина повернувся з двору, лише зараз, коли вже світилось світло від трійці на столі, присутні побачили над входом ікону Юрія змієборця у рамі мальовану на склі. Поруч були дві листівки: одна з портретом цісаря, інша з часів королівства Румунія з фото пам'ятника Штефану Чалмаре. Через усю світлицю під стелею хати тягнувся довгий дерев'яний сволок золотистого кольору. Увесь прикрашений різьбленням і віковими кільцями дерева, з якого він був зроблений. Місцями це древо було почорніле від часу. На ньому були написи кирилицею і латинецню, нашкрябані цвяхом, або також різані середньовічним румунським шрифтом.

Старшина йдучи світлицею ще від порога провів по ньому долонею шепнувши: «Дааа, старая хата». Господар вже сидів по середині столу між двома закритими вікнами без шиб між тарілями вирізаними в лаві гладячи довгими пальцями в перстнях чорну овечку, яка слухняно сиділа у нього на колінах, мов кіт.

— Йо, це фейст давня садиба. Колись цей сволок слугував господарям за ікону і оберіг. Гонорові майстри різьбили ці знаки, які мали оберігати господаря, його родину, майно і дім. Бачиш ці розети! Це знаки грому і сонця. Вони ніби лежать на баранячих ріжках, бо вівця і баран — це головне багатство для гуцула. Колес давно тут жила

одна гонорова родина, фамілія. Перші багаті на всі гори. Файні люди були. Божена і Теофіль Туряк. Вони і викорчували тут ліс і побудували цей дім. У газди було два сини. Старшого звали Ігнатій, а молодшого, улюбленого, Адріян. Молодший був чемним. Робив усе, як йому скажут...

Замовчав. Схилив голову у задумі, відпустивши овечку на підлогу. Погладивши стіну будинку продовжив.

— Але що зробиш. Кожен має свою зірку. Тай й так кажуть старі люди, що вже яким хто має бути, то вже вродиться таким, що хто під яков планетов уродевсе, то або упир, або відьма, або злодій, або добрий чоловік та й розумний буде, бо всілякі дні є в році та й усякі люди на світі.

Якось старий Теофіль взяв малого Адріяна із собою в землі Угроволоські. Головне місто тієї землі Куртя-де-Арджеш. Туряк мав продати свої вівці на базарі. Від місцевих купців вночі біля ватри він почув історію про Чорного князя, який був звитяжець і заснував те місто. Воював з угорцями і торгував з німецькими лицарями. Ця історія фейст захопила Адріяна.

Вигідно продавши свої вівці, перед тим, як вертатись у гори, вони зайшли до місцевої церкви Успіння Богородиці аби подякувати Богу. Якась жебрачка на вході, якій хлопець подав милостиню, вхопила його за руку і розповіла моторошну

історію. як побудували цей храм, про вагітну жінку одного майстра-будівельника, яку замурували в стіни аби він міцно стояв. Бо ж храм той довго не могли побудувати. І вона сказала тоді, «шо він, Адріян, стане великою людиною і що його покохає надзвичайна жінка». Вона відпустила руку малого і замовчала, сумно всміхнувшись на прощання. На зворотній дорозі він розповів про це дедьові. Той лише сумно всміхнувся і мовив, шо «не тре вірити людям, є люди але мало».

Господар дому закурив люльку так, шо вогник від кресала дало побачити його могутнє, ідеально виголене підборіддя. Закашлявшись він продовжив.

— В горах чес іде зовсім по-інакшому не так як в долині у міста.

Задумався і знову замовчав. Через мить, затагуючись димом, продовжив.

— Старший брат газдував. Пас овець, робив сир, косив сіно... Життя йшло за своїм порядком. Але чим доросліший ставав Адріян, тим більше почав бунтувати. Він був вправний мисливець і рибалка Ріс сильним і красивим. Йому стало тісно тут. Його манив світ за горами, який він хотів побачити, світ високих башт, великих міст і замків, край шпилів, багатий світ за тамтією горою.

Старий замовчав і сумно дивився перед собою.

— Бунтував, — продовжив старий. — Це був

час, коли всі були проти всіх. Одного разу трапилась одна історія. В гори прийшли чужі, військові люди від ледського короля і сказали, що нема вже руського королівства і тут тепер його влада і віра і за теми законами маєте жити, а не за прадавніми, дідечиними, як старі заповідали жити їм на своїй дідівщині. Тоді Адріян із іншими хлопчищами повбивали вночі тих людців, а їхні голови настромили на паркан. До тепер те село, де це сталось, так і називається Голови. Почались рейвахи і одного ранку він втік з дому, забравши половину отари. Пішов він собі до Семиграду. Продав вівці і жив розпусно по шинках і містах того краю...

Знову замовчав. Задумався і, ніби сам у себе запитав.

— І що то люди живуть у тих містах, бідні, як у склепах, мука одна, в хатах та замках мурованих. А ми тут, гуцули, в хатах різаних, мов в середині дерева живемо, — посміхнувся, а за мить посерйознішав і продовжив, — Половину отари, що йому належало, продав першим ліпшим угорським купцям і розкушував, але так не могло тривати довго.

Роздратовано додав.

— Так не могло тривати вічно. Пив палену і сливовицю. Не про що не думав і ось однієї днини, коли розтратив все до останнього мідяка, він

пристав до розбійників. Тепер він знав всі тропи, дороги і полонини, віддалені хутори Карпат, всі потаємні місця, монастирі, скити і печери, міста і містечка, села і присілки. І тепер він захотів чогось більшого: влади і слави. Хотів стати ватажком, отаманом волоських розбійників.

Одного разу його друзі, колеги-розбійники, споїли його у шинку в заїзді, побили, забрали всі гроші, викинули померати при дорозі у монастиря. Йо, його товариші пограбували і викинули за містом біля монастиря під великим хрестом.

Подзвонив телефон, на ринг тоні була пісня «Плакала» групи «Казка». Зенон вибачився, встав з-за стола, говорячи підійшов до вікна.

— Плани змінились. Да, вертатимусь з Чернівців автобусом. Да, добре, буду, угу. Славіте! Підійшовши до стола, сідаючи ще раз вибачився.

— Батьки дзвонили. Переживають де я пропав.

Старий сумно всміхнувся, ствердно махнувши головою.

— До мене діти часто приїжджають. Влітку привозять онуків. Їх у мене четверо. Старший син вчений, вивчає горючі копалини. Шкода, що моєї роботи ніхто не хоче продовжувати. Я вже старий, а ще стільки всього не зробив. Поназбирував фольклорного матеріалу на двадцять два томи, а

вийшло тільки п'ять.

І він продовжив розповідь.

— Тої зими тією дорогою біля монастиря після служби їхав Господар до другого брата у Валахію в супроводі маланки з посольством. Грізний Господар та й його жінка їхали попереду, — говорячи це, газда встав, чорна кошлата гуня на його плечах надавала йому вигляд ведмедя. Він водив долонею по стіні свого будинку, ніби рахуючи вікові кільця, один, два, три, чотири, п'ять, сто, двісті, триста... Газда був високого зросту, здавалось, що якщо він випрямиться і стане рівно, то його голова сягатиме стелі. — Вони побачили край дороги, біля великого різаного крижа, притрушену снігом людину, і подумали, що він уже мертвий, але переконавшись, що він іще дихає, непритомного Адріяна погрузили у сані в обозі із замковою челяддю та різними скринями повними подарунків і припасів та посуду на подорож. Попереду їхав Господар та його господиня, бояри та лицарі. Йому перев'язали рани. Коли Адріян опритомнів, нагодували бринзою та гуслінкою та все розпитували хто він і звідки, і що з ним сталось. Він увесь час мовчав, але хтось із челяді впізнав в ньому розбійника з гір і доповів господарю. Господар розпорядився не чипати і добре наглядати, а тоді вже по поверненню в замок закувати і влаштувати суд.

Успенська церква світилась на сонці своїми покрученими баштами на зимньому сонці, коли Господар після Служби Божої, поцілувавшись із двоюрідним братом на порозі — сходинах церкви, рушив назад у свій замок. І ось на самому кордоні волоські застрільники дали прощальний залп із самострілів, кінь господарки перелякався і, мов оскаженілий помчав схилом гори у бік урвища. Це сталось так швидко, що всі інші вершники — лицарі і зброєносці, що сиділи на своїх бойових конях, звиклих до звуків бою, ніяк не зреагували, тупцюючи на місці. Молодий кінь господарки Євдокії несамовито галопом ніс її до вірної гибелі. Вона не пручалась, не кликала на допомогу. Її хутряна шапка впала, коли кінь після залпів встав на диби і її красиві довге біле волосся тепер розвивались на повітрі. Усі, ніби завмерли, мовчки і розгублено дивились, як нісся горбом чорний, як ніч, кінь, як хвилями розлітався сніг з-під його копит.

Адріян тут же скинув свою велику довгу гуню, скочив на коня із саней, скинувши вершника, який весь час їхав поруч, наглядаючи за ним, помчав щодуху на перейми. Спостерігачі у сідлах і санях аж ахнули в очікуванні розв'язки. І коли до урвища лишалось декілька метрів, Адріян вихопив господарку Євдокію з сідла, посадивши її перед собою. Зістрибнувши з коня, міцно взяв під узду,

повільно пішов через кучугури снігу до верху, де чекали, онімилі від побаченого, глядачі. Час від часу обертаючись на неї. Вона ж не зводила з нього погляду і, коли він крайній раз обернувся, прошепотіла ледь чутно із докором. Він прочитав по губах: «Навіщо ти це зробив...» Він зупинився від здивування. Цієї миті підскакав господар, зіскочивши з коня прийняв її на руки і передав слугам, які укутали господиню в теплу різнокольорову джергу та посадили у розкішні, багаті сани запряжені двома білосніжними конями, які були оформленні різаними візерунками, мов хвилями. Адріян стояв мовчки на тому самому місці, де передав врятовану ним Євдокію її чоловіку. Господар сердито гримнув своїм людям: «Приведіть мені його сюда!», — так, що це почули навіть в обозі. Зброєносці схопили Адріяна під руки і швидко притягнули до воєводи. Він стояв перед Господарем. Здійнявся вітер і його довге чорне волосся весь час спадали йому на очі. Він постійно прибирав його. Через мить Господар запитав: «Як тебе звати?» «Адріян Туряк!», — голосно і гордо відповів гуцул. Це сподобалось воєводі і він, усміхнувшись, запитав ще «звідки ти?» «з гір» тут же відповів Адріян і тут же перепитав голосно «А тебе як звати?!» Присутні ахнули а лицарі господаря тут же кинулись до нього намагаючись повалити на землю, але це їм не вдавалось. Він

пручався.

— На коліна перед господарем! На коліна! — волали вони, аж слина летіла із рота.

Адріян кричав їм у відповідь.

— Я стою на коліна лише перед Богом у церкві!!

— Лишіть! — скомандував Господар своїм людям. Ті відпустили його. Здивовані відійшли в сторону, коли їхній воєвода таки відповів гуцулу.

— Милостією Божою ми, Стефан воєвода Господар Землі Молдовської...

Згодом додав, крутячись на коні, який бив копитом у землю.

— Ти врятував сьогодні мою господиню. Мені потрібні такі сильні і сміливі люди. Дайте йому коня!

Скомандував господар і поскакав вперед. Вона їхала в санях закутана у прикрашену різними візерунками і кольорами джергу, вдивлялась у краєвиди передгір'я Карпат. Адріян намагався їхати поруч із санями. На крижаницях, задній спинці саней, було зображено знаки сонця і вогню, баранячі ріжки, дерево життя та хрести. Він все роздивлявся цю жінку, яку щойно врятував, відчуваючи пасма її білих і довгих волос у себе на обличчі, їх приємний запах тієї миті коли він вихопив її із сідла перед урвищем. В стороні від дороги, якою вони їхали, на засніженому містку із

стесаної з одної колоди смереки, троє сільських дітей переодягнених в костюми ангелів з великими крилами прикрашеними різнокольоровими нитками, помалу ідучи боком один за одним переходили річечку, яка ніколи не замерзала на зиму. Від неї йшов пар і діти кумедно крутячись на ній, ніби танцюючи. За деякий час вони таки переправились на той бік і стояли там на засніженому березі, уважно розглядаючи вершників, що рухались дорогою. Побачивши дітей, Євдокія махнула їм рукою, натомість вони учтиво поклонились їй. Цієї миті подивилась на Адріяна, який весь час їхав поруч, але вона його ніби не помічала, занурена в свої думки. І тут, вказуючи на дітей: «Ангели», — прошепотіла, вперше усміхнувшись йому своїм рум'яним з морозу личком. Тут же знову відвернулась від нього.

На горизонті показалися абрисы замку на горі, зарослий з усіх боків, тепер узимку засніженими лісами. Селяни з дороги побачивши колону здіймали шляпи на голові. Край дороги на палях висіли страчені, обличчя яких позамерзали і вони, мов скульптури із страшними виразами мук, висіли там. Двох страчених Адріян, роздивившись, встиг розпізнати — це були його колишні колеги, одні з тих, що споїли його і пограбували. «Далеко втекли», — зі злою усмішкою шепнув він собі під

носа. Натомість чим ближче до замку, тим сумнішою ставала Господиня.

Оббиті залізом двері замку закрились за спиною Адріяна. Він відчув себе лісовим звірем, якого загнали до пастки. Днями він блукав дворами, великими дворами моторошного замку Господаря. Посередені найбільшої площі була криниця, обкладена тесаним камінням, колесо на верху тримали три довгі ковані стовпи, які по колу високо тягнулись доверху, дерев'яне відро висіло по середині з намотаним на ручку ланцюгом і скрипіло на вітрі.

Він заглянув у путню і побачив там на дні у воді своє відображення: довге чорне волоси, як грива у коня, блакитні очі, підборіддя з ямкою, ніс з горбинкою, переламаний ще у дитячі роки. Челядь, переважно діти і жінки, виходили набирати воду і молодіці зачіпались до вродливого хлопця. Постійно лунав дзвенькіт мечів. Це єдина музика, яку він чув у замку господаря з часу приїзду сюди. Він часом сидів і спостерігав за вправами ратників — лицарів і зброєносців і як орудує мечем у спарингах зі своїми двома синами сам господар. Але одної днини у двір вийшла вбрана у все чорне княгиня Євдокья, яку він не бачив з моменту її порятунку, з Різдва. Вона ледь помітно махнула рукою охороні і челяді — служанкам, покоївкам, які одразу зайшли в середину замкового палацу і

повільно підійшла до нього.

— Привітання. Звідки ти родом, Адріян? — спитала вона не дивлячись на нього і довго водила по воді в путні, чекаючи на відповідь. Налітав легкий сніг.

— Я з гір, — зрештою видавив він із себе. Ось звідти! — і він нервово рукою показав на схід. — Ми люду православного.

Євдокія посміхнулась.

— Ясно. Я теж звідти, — і вона граційним рухом вказала перстом, на якому було одягнене золоте колечко з маленьким червоним рубіном, на схід.

— З Києва. Там теж є гори, але не такі високі, як тут, у Карпатах.

— Чому весь час тут сидиш? — тихо спитала, склавши руки в замок.

Адріян знизав плечима.

— Не знати. Це моє улюблене місце у замку... Мені тут добре.

З неба весь час падав сніг, який сипав, мов крупа а часом сніжинки як пиринки кружляючи у повітрі падали на землю і тут же танули або потрапляючи у віро з водою розчинялись там.

— Смішний ти Адріян. До побачення, — сказала, привітно посміхнувшись, Євдокія і пішла до дверей.

Натхненно розповідаючи Старий Казкар

закрив очі, і тепер замовчавши побачив, що з обох боків до них підсіла парочка: бармен та його дівчина Іванка. Вона замріяно зітхнула, коли Старий закінчив розповідати крайній епізод своєї історії і втомлений замовчав. Навпроти неї з іншого боку круглого стола сидів її хлопець, у якого на шиї висіли великі білі наушники і теж, як і дівчина, уважно слухав, склавши руки, покриваючи на грудях бізболки прапор Британії, краї якого все ж таки можна було бачити. За вікном далі падав лопатий сніг, а по вікну бігали золоті вогники від гірлянди. На столі на плетеній серветці в накритій ковпаком посудині горів вогник великої грубої червоної свічки, яку принесла дівчина бармена, коли Старий говорив. Побачивши вдячних слухачів, дід знову повеселішав. Це йому ніби додало сил і у нього відкрилось друге дихання. Хлопець запитав.

— Давно почали казки збирати?

— В інституті, — тут же відповів казкар.

— На творчість мене благословив, так би мовити, Іван Крип'якевич.

Дівчина з хлопцем презирнулись.

— Якось ішли з моїм викладачем Розановим, а на зустріч Іван Крип'якевич. Розанов чомусь представив мене, ніби жартома як найкращого студента Львова. А той глянув на мене, похлопав по плечі.

— Що ж... кожен солдат уранці повинен

носити булаву маршала!

Дід усміхнувся.

— Ну, зачепили мене ці слова і я твердо вирішив зробити в житті щось достойне.

Старий відпив глінтвейну, який принесла дівчина, наливаючи вона посміхнулась і сказала, що це за рахунок закладу. Старий усміхнувся задоволено махнув головою дівчині «добрий».

— Добре. Я на перекур.

Сказав Зенон надягнув куртку і, переглядаючи щось у телефоні, швидко пішов до виходу. Казкар залишився сидіти за столом з парочкою. Дівчина сіла на місце Зенона і за мить сіла хлопцю на коліна. Старий сидів задумано посміхаючись і дивлячись на пару, потім, ніби щось пригадавши, подивився на Іванку і заговорив звертаючись до неї.

— Знаю, як дівці заміж вийти.

Дівчина дзвінко засміялась.

— О це цікаво. Чекайте!

Дістала із задньої кішені хіптерських джинсів телефон та увімкнула камеру, граційно тримаючи лівою рукою, весело вигукнула.

— Увага! Записую.

Дід усміхнувся.

— Отже, щоби дівка вийшла заміж треба дати їй випити свіжої води та сказати: «Свята Покровонька покрий мені головочку сяков-таков онучок, най си дівкою не мучу», — так треба

говорити дев'ять разів.

Дівчина засміялась, дивлячись на хлопця. «Онучов» сказала, вона гладячи бармена по голові, який вперше за весь час усміхнувся. Натомість дід посерйознішав і вів далі, а дівчина далі записувала на камеру смартфона.

— А ось, коли народяться діти у вас і будуть маленькими погано спати, знаю одне заклинання-примовку. Тридцять років тому записав. Треба взяти віника, — вийти увечері надвір і, дивлячись на якусь хату, де світло горить, ним махати, — він загадково подивився у вікно. При цьому примовляти: «Я бачу Світло!», — задумався, згадуючи, — «я бачу світло зігрію Василькові ручки, ніжки і тим лишу не сплячки. А візьму йому сон усіх сторін, щоб він спав, спочивав і на себе тіло брав», — промовив він владно і переконано, потім додав із виглядом лікаря-педіатра: «Це тре повторити тричі. І дитина буде спати».

Пара вже не сміялась. Вони дивились на Старого, ніби загіпнотизовані. Дівчина швидко вимкнула камеру зі словами.

— Аж на сон похилило.

Ховаючи телефон до кишені, вона позіхала. В цей момент прийшов Зенон. Зняв куртку, вішаючи на спинку стільця, подивився на парочку, потім на діда казкаря, спитав у нього крізь усмішку.

— Чим це ви їх так налякали?

Він сів за стіл і знову увімкнув диктофон. Дівчина сиділа задумано на колінах у хлопця бармена. Парочка залишилась з ними далі слухати історію.

Дві овечки весело скачуть засніженою толокою бік у бік одна до одної. Весна того року прийшла рано. Коли Євдокія закохалась у свого рятівника-гуцула, то і старожили замку, і старі люди, що прожили в ньому ціле своє життя це зауважили одразу. Бо одразу по тому, як в замку з'явився цей юнак розбійник, гуцул із гір, господиня зняла із себе сум за донькою, яку замучили у Кремлі в далекій Москві. Кілька років вона вдягалась, як монахиня, в чорне. Вона була проти того, щоб її царівну, її улюблену донечку без її згоди видали заміж за Івана Молодого, що зрештою сталось і Олена Волошанка, як її називали при дворі Московського царя Івана третього, стала жертвою інтриг. Її стратили у підземеллях Кремля і поховали там же в монастирі святої Катерини біля Спаської вежі.

Але її чоловік постійно воював із сусідами і у війнах цих йому потрібні були союзники. Він не на що не зважав і лише здивовано дивився на свою жінку, коли та волала до нього: «А чи любить твоя донька цього московитина?!»

За місяць, як Адріян з'явився у замку, для

більшості у здивування, але не для старих людей, що все зрозуміли, але мовчали. Вона нарешті зняла свій траур і співала на хорах замкової церкви, як у часи своєї юності, вбрана у світлі одежі у вишитому кептарі, кожусі і сорочці, мов наречена із довколишніх сіл, що збиралась до шлюбу. Вона мов знову ожила. І ось під час одного з Недільних богослужінь це зрозумів і Адріян, що причина преображення Євдокії, господині замку, був саме він. Вона співала на хорах вбрана у вишиту селянками із сусіднього села сукню, поруч з нею стояли її служниці покоївки-близнючки, вбрані так само, як і княгиня, підспівуючи, він раптом підняв голову і бачив як вона дивилась на нього. Він відвернувся потім знову і знову обертався на хори і ловив її ніжний погляд. Вона дивилась не на свого чоловіка, що стояв біля іконостаса, чи синів біля нього. Старший як пліткували у замку був не від неї, а від наложниці господаря, але про цю тайну навіть було заборонено думати підданам. Вони шептались про це по закутках і в шинках захмільвіши на свій страх і ризик.

Вона дивилась на Адріана і ніби дарувала лише йому одному, цю молитву, цей ангельський спів. І ось, коли вона співала в хорі, на хорах Хірувімську піснь серце Адріана, ніби зупинялось. В грудях в цю мить воно ніби переставало битись і він ковтав повітря, мов риба викинена на берег. Її

чоловік був молодий і сильний. Люди вважали його святим, бо був справедливим християнським володарем, але дбав він більше про військо і походи. Думав про битви, походи і благо Вітчизни, про збереження влади, про синів, яких мало бути багато, про наслідників, бо у ті часи пошесть і війни косила всіх без розбору. Вони мали б продовжити його справу. Думав про наслідників він, а не доньку, яку він вигідно віддав заміж за Московського князя. А його власний шлюб після цього невдалого заміжжя їхньої доньки і її загибелі у Москві був приречений. Це розуміли всі з оточення господаря і готували вже йому нову господиню. У замку вже прями інтриги, як старі жінки прями овечу вовну по селах Молдови.

Державні справи вищі за почуття, закон один на всі часи.

За деякий час замком вже поповзли чутки, ніби їх навмисно хтось розпускав, але з часом не для кого не було вже новиною що вона, Євдокія, навмисно так вбирається в селянську одягу, вишиті кожухи і запаски, щоб сподобатись своєму рятівнику гуцулу-злудію. Про це боялись говорити відкрито, але шептались, що це для обидвох не закінчиться добре. Вони навіть співчували їм, челядь дивилась на них, на цю красиву пару, як на злу «жертву долі». Так називали і Олену Волошанку, її доньку, що замучили у далекому

краї. Але любов ця між ними була чиста, як перший карпатський сніг, незаймана, як вода у гірських потоках. Вони зустрічались в замку біля криниці і просто дивились один на одного тут і в церкві під час богослужінь, просто дивились і ніби далі жили тільки один для одного.

Коли старий казкар це говорив, то очі його світилися, а обличчя сяяло, мов усмішка немовляти. Він замовчав. Зенон, бармен та його дівчина дивились на нього зачудовано, чекаючи на продовження. І Старий, перепочивши трохи, продовжив розповідь.

Вони вдвох стояли на високому березі Молдови, вдивляючись на той бік ріки, тримаючись за руку. Євдокія раптом подивилась на Адріана і запитала: «Ти знаєш історію назви цієї ріки?». Він мовчав у відповідь. Вона сказала: «Він не любить мене» і сумно усміхнулась Адріану. Він допоміг їй сісти на коня ставши на коліно і підставив руки під її ніжку вбрану в телячі постолі. Їхав зовсім поруч біля неї, не зводячи погляду. В повітрі літали листочки з квіту дерев. На вершині гори вже було видно, як контурами над лісом визирають стіни підсвітлені весняним, майже літнім сонцем. Вона зупинила коня, подивилась із сумом на укріплений замок — твердиню господаря, потім подивилась на Адріана і сказала ледь розчулено.

— Я самотня тут. Повернись звідси, напевно,

до своєї батьківщини лишень маленькою пташкою. — І потім додала, вже їдучі попереду замковою дорогою у лісі, що накривав, як шатро, шлях до в'їздної брами.

— Якщо ти мене не викрадеш звідси...

В замку на подвір'ї вона присіла біля криниці. Він стояв поруч знімаючи дерев'яне, прикрашене візерунками, сідло з коня, а вона, склавши руки на колінах, заспівала: «Дунаю, Дунаю чому смутен течеш...?» Він стояв біля стіни і задумано слухав, дивлячись на неї та гладячи гриву коня. Челядь підглядала за ними із вікон. Доспівавши пісню, вона тихо прошепотіла: «Це я склала», — і, зашарівшись, опустила очі. Він нічого не міг їй відповісти. А що він, чоловік з гір, який стеріг отари господаря і його довколишні ліси під час постійних походів, міг їй відповісти?! Але найбільше, що довірив господар — він став, ніби особистим охоронцем княгині після того, як спас її на кордоні з Валахією. Він супроводжував господиню у всіх її виїздах за мури замку. Спочатку всі робили вигляд, як і господар, що княгиня просто із вдячності за порятунок так багато свого часу і уваги приділяє цій людині. Думали, що це вже скоро скінчиться, але їх стали все частіше бачити біля замкової криниці. За деякий час челядь почала злобно шептатись по закутках і заздрість поселилась у замку, заздрість до їх ніжної дружби.

Десь серед ночі, коли газда дому оповідав цю історію, а розвідники хто слухав, хто вимарив, під стіною з-надвору, через звуки вітру, залунали крики, потім цей моторошний нелюдський крик повторився вже десь на віддаленні від хати, ніби з лісу. Заспані солдати зіскочили з місця. З підлоги похапавши зброю тривожно перезирнулись. Десь за двадцять хвилин солдата, якого лишили на чатах і забули замінити, задрімав в стогу і бачив короткий сон, ніби спогад з війни... Сілезія, колеса повозок скриплять, літо або його кінець вже, старі жінки і діти ідуть дорогою, тягнеться колона біженців, коні важковаговики тягнуть повозки, на них зовсім малі і німічні старі. Танковий прорив, біля повозки стоїть радянський танк Т-34 весь у кіптяві і пилюці з башти вилазить танкіст, бійці сидять на броні, танкіст бере каністру, закурює, роздивляється повільно цивільних, які слухняно стоять біля своїх повозок з пожитками, опустили голови, чоловіки, діди, зняли капелюхи, склали руки у замок обливає повільно повозку з людьми ті трусяться від страху, плачуть, щось жалісно кричать німецькою... Танкіст, не докуривши сигарету, з байдужим виглядом, скривившись, за мить у злобній гримасі кидає її в повозку, яка спалахує. Солдат десантник бачить перелякану дівчину, її вродливе обличчя. Вона не плаче і нічого не просить. Німкенья просто дивиться на нього своїми блакитними очима.

Повозка палає, мов факел, крики цивільних тонуть в звуці мотора танку, який переїжджає дорогу в поле. Солдат заплакав уві сні. Прокинувся. Її красиве лице, мов фото, в його голові. Він підскочив із стогу сіна, і далі вдивлявся в ту саму картинку, як контури смерек гнутья на вітрі і скриплять, як падає сніг, білі кучугури і раптом на узліссі з'явилися абрисы людської фігури. Вона, ніби світилась, коли місяць виходив поза хмар, освітлюючи своїм тьмяним світлом ліс. Він втер лице снігом. Фігура зникла. Йому, ніби примарилось, але за мить вона знову з'явилась, наблизилась і стояла, ніби ближче до нього. Він закричав: «Стой хто идет, стой стрелять буду!», — його голос задрижав. Він подивився: там стояла красива дівчина, яка посміхалась йому і раптом за мить вона стала схожа на ту дівчинку-німкеню з його нічниць: «ти звідки тут, що тобі потрібно, ти ж...» Вона з докором подивилась на нього, повернулась і пішла до лісу. Перед лісом махнула рукою, закликаючи іти за нею: «я на посту, не могу», — шепотів він, — «я не міг тоді тобі допомогти» Йому стало раптово дуже шкода. Він скинув дублянку і пішов, мов загіпнотизований: «я не міг тоді, просто...» Він як заморожений йшов толокою, його тягнула туди якась невидима сила, мов магнітом. Він вже нічого не думав і не говорив, а просто ішов вперед крок за кроком, і за мить зник

в хащах чорного лісу... І стало зовсім тихо, лише вітер бив щосили об стріху хати.

Старшина, прокинувшись, прокричав: «Постовий, забули вот...», — і вони вибігли на двір. Швидко ідучи до копиць сіна, з лісу востаннє пролунав якийсь зойк: чи то від звірини, чи то впала смерека із шумом. Вони обернулись на цей звук, а потім побігли до копиці. Там нікого не було: лежала дублянка і поруч автомат, сліди тягнулись до лісу і щомиті щезали на вітрі. Їх притрушував сніг, який почав падати щільніше. Небо затягнуло хмарами і стало дуже темно. По слідах вони добігли до узлісся підсвічуючи собі ліхтарями, далі все було у ламаному суччі смерек. Вони обернулись і побачили на схилі газду — абриси на тлі схилу і довгої стріхи хати, його волосся розвівались на вітрі, в руках він тримав трійцю з потухлими свічами. Він прокричав, дивлячись на ліс: «Мавка затягнула! Не тре шукати! Він пропав!», — повернувся до них спиною. Старшина роздратовано закричав у відповідь: «Яка ще мавка!?!». Дід нічого не відповів. Старшина здивовано подивився в напрямку лісу і потім, ніби ще щось хотів сказати газді, але обернувшись побачив, що його вже не було. Два бійці кинулись в гущавину, чутно було як ломляться під їх ногами сухе гілля смерек, покрите снігом, а за мить вже не було чути нічого, лише сумне і моторошне завивання вітру у верхах

смерек: «Стоять! Отсавіть!» — кричав старшина їм у слід і дав чергу із свого автомата в небо. Намарно. Ліс, ніби проковтнув їх.

— Вертаємось до хати, нічого не зробиш. Чекатимемо. Може повернеться ще, — сказав офіцер байдуже захриплим голосом, кашляючи. У нього починалась гарячка.

Розповівши це, казкар замовчав. Бармен встав і пішов до бару готувати кав'ярню до закриття. В Чернівцях далі падав сніг. Дівчина бармена Іванка сиділа мовчки за столом, чекаючи на продовження розповіді. Зенон дістав з пачки сигарету, подивився на двір, через вікно не було видно нічого через снігову віхолу і знову поклав її на місце у пачку. Передумав виходити на двір.

Коли газда сідав за стіл, офіцер знову зміг роздивитись краще його чоботи, «рісовані» чоботи, мов музейний експонат, підбиті та на каблуку прикрашені виробленими візерунками від яких ішли до підошви хвилі, мов полум'я вогню. Старий мовчав. Привстав. Зловив знову овечку під столом, гладив її у себе на колінах.

— Минулого не змінити! Воно женеться за нами, часом, мов згряя вовків, а ось майбутнє можна змінити, якщо...

Його перебив старшина.

— Що ти верзеш, старий? Що тут у вас

твориться?

Тоді втрутився офіцер.

— Старшина, оставь. У мене вже в голові мутиться...

Газда подивився на офіцера і прошепотів.

— А ти щасливий через родину свою, видно тебе добрі судке судели, коли народивсе на світ.

Казкар замовчав. Подивився на двір, на бармена, який заклопотано порпався, щось записував у зошита і часом заходив до службового приміщення, заносючи і виносячи щось, і за мить продовжив.

Літом вона, Євдокія, збирала лікувальні трави з жінками із села. А він, Адріян, косив траву на схилах біля замку. На ріці селяни ловили рибу. Жінки на березі співали тужливих пісень.

— Про що вони співають? — спитав Адріян княгиню.

Не дивлячись на нього, розглядала плин річечки.

— Про нещасне кохання. Наречений дівчини загинув на війні, а її батьки зібрались видати заміж за багача, якого вона не любила і вона кинулась до ріки...і тепер ця річечка називається її ім'ям — Молдова.

Княгиня подивилась на Адріяна.

— Нам вже час вертатись до господарського двору!

Адріян відвернувся і мовчки поскакав першим. І вже тоді, коли вони завернули та їхали головною дорогою, що вела до замку, тепер у літі її зверху вкривали зелені дерева, мов зеленим шатром, в яких у гніздах виспівували пташки Адріян зізнався Євдокії.

— Я скоро буду вертатись туди, — і він у сідлі повернувся у бік на схід де пасмами тягнулись до неба верхи гір, — «в свою землю — додому» Вона лише ствердно махнула головою у відповідь. Посміхнулась лагідно. Нічого не відповіла.

У великій залі замку відбувалась нарада. Господар-воєвода розмовляв із ратниками про військові приготування до чергового походу, про піхоту, яку треба набирати із селян, а вершників із міщан і так далі. В куті біля вікна у каміна сиділа господиня. Вона вишивала золотими нитками рушник, полотно було затиснене в обруч і дивилась сумно у вікно: там біля замкової криниці Адріян споряджав коня. Він підняв голову і побачив її, вона усміхнулась, натомість на обличчі Адріяна не було жодної емоції і він відвернувся. Вона далі усміхаючись розглядає його, потім знову береться до шитва, за мить кладе обруч на підвіконня, бере лютню та починає награвати мелодію. Присутні на нараді час від часу відволікаючись від своєї

розмови дивляться на неї, і за мить вона починає співати свою пісню «Дунаю, Дунаю, чому смутен течеш?» Воєвода замовчав слухаючи спів і на словах «Альбо мене пойми, альбо мене лиши!» Присутні забубоніли між собою, а воєвода встав і пішов до дверей. Євдокія перестала грати, поклала лютню на підвіконня, склавши руки на колінах у замок, мовчки дивилась на Стефана. Він вже в дверях кинув їй: «Хороша пісня». Присутні перелякано дивились на господиню, яка далі взялась за вишивку, не дивлячись на них. За мить всі вийшли із зали в слід за господарем. Вона лишилась сама.

Вже закінчувалось літо. Адріян того сонячної днини, як завжди, супроводжував княгиню-господиню в сусіднє село, де вона із жінками селянками пряла вовну. В повітрі вже був запах осені і часом подував зимний вітерець. Вона сиділа у дворі місцевої церкви в саду поруч сиділи служниці покоївки, близнючки пряли вовну, а вона вишивала рушник. Вона часто приїжджала сюди помолитись до цієї маленької мурованої збудованої, як сільський дім, церковці в супроводі гуцула, який від часу її порятунку на Різдво став, ніби її охоронцем. Адріян стояв в стороні біля церкви, спостерігаючи за нею, і вона час від часу піднімала на нього голову, обдаровуючи люблячим поглядом так, що гуцула, ніби піднімало на небо від них.

Часом вона відкладала шитво і читала із книжиці, євангелія. Коли дівчата-служниці понесли куделю в село, Адріян підійшов ближче до неї. Євдокія подивилась на нього якимось проникливо і таємничо.

— Як шкода Адріян, що ти не вмієш читати. Але я обов'язково тебе навчу.

Адріян мовчав. Вона продовжила читати.

— Ні, не навчиш, я завтра тікаю із замку в гори.

Вона закрила книгу, руки ледь помітно затремтіли... Дивилась на нього розгублено. Мовчала...

— Ти віриш у Бога?

Він махнув головою і сказав.

— Я хрещений.

— Ти чув притчу про блудного сина?

Він розгублено відповів.

— Ні.

— Вона про тебе!

Євдокія знову відкрила книгу і прочитала йому. Він мовчав. Дочитавши, вони сиділи мовчки на лаві і роздивлялись церкву.

— Я люблю це місце, — сказала вона не дивлячись на Адріяна. — Тут дуже тепло.

Повіяв вітер і листя на деревах церковного подвір'я зашурхотіло. Вона закрила очі...

— В замку холодно. Мені моторошно там.

Постійні війни та інтриги, а тут тепло, — вона посміхнулась і подивилася на Адріана. Він відвернувся. Але за мить несміливо видавив із себе.

— Я заберу тебе з собою в гори.

Замовчав. Вона теж мовчала і сумно дивилася на нього.

— Я викраду тебе, і ми будемо жити там самі. Нас ніхто не знайде. Скоро сніги покриють перевали і нас ніхто не дожене...

Почався дощ і вони побігли під накриття церкви. Стояли обійнявшись. Вона поклала голову йому на груди.

— Завтра вечером я буду чекати тебе тут із конями.

Вона ствердно махнула головою і розчулено прошепотіла.

— Я кохаю тебе.

З лісу закувала сова.

— Завтра буде хороша погода. Нам вже час вертатись, — сказав Адріан. З села бігли, сміючись, служниці господині.

Старий Гуцул, видно, що засумував знову. Відпустив овечку і закурив свою люльку. Змінив тон оповіді і якимось проникливо і зажурено продовжив.

Він чекав на неї із конями в умовленому місці, біля старого бука у тієї церкви біля села. Цілу ніч. Коні паслись прив'язані біля церковної брами. А

він ходив садом сам не свій. Молився. В голові снували лихі думки. Сів на лаву, схопившись за голову. Заспокоївся. Став біля бука, вдивляючись у темні, ледь помітні на тлі нічного, усіяного зорями, неба, плямки гір в даліні, які тягнулись через увесь небокрай.

Почало світати. Небо над Молдовою почало набувати кольору афен Він продовжував приречено чекати в саду, молився, сподіваючись, на диво, що вона таки прийде на ранок. Він притулився до дерева і вдивлявся в обрії гір, коли вже почали з'являтися перші промені дня і сонце мало ось-ось почати свою ходу небозводом, бо золотом вже світилися верхи дерев на пагорбах, Адріян скочив у сідло і помчав щосили полями і лісами у зворотній бік до Валахії в землі Угровлахійські. На Волощину вже поскакав він.

Старшина перебив газду, голосно викрикнувши.

— Пропав боєць! Слишиш дед!? — старий мовчав. — Пропал солдат слишиш. Ще двоє побігли його шукати. А ти нам розказуєш всяку...

Старшина встав, повернувся спиною до газди.

— Так, слухай мою команду...

Газда тихо прошепотів: «Не знайдуть».

Старшина різко повернувся.

Что значить не знайдуть?! Говри дед!

Зізнавайся! На бандер работаєш, Старий? — і тут йому ніби відібрало мову.

Їх минуле забрало! Вони вже більше не повернуться, — сказав тихо, гладячи на колінах овечку. Старшина від цих слів наче вийшов із себе.

— Да какое єщю минулоє, що у вас тут твориться?

Тут втрутився офіцер і тихо заговорив, підкашлюючи.

— Успокойся, старшина. Тут на сто км нікого немає. Які бандерівці?!

А діти? А це? Добре, як скажеш. Дрова закінчились, — зауважив старшина, ніби заспокоюючись. Солдати перезернулись.

— Ну і хто піде? — спитав захриплим голосом офіцер, дивлячись на бійців. У відповідь мовчання.

— А давайте жереб тягнути, — запропонував радист, який зняв навушники, бо до того він, шукаючи хвили, слухав радіо Москви. Старшина тут же відповів.

— Ви що зовсім страх втратили?!

Офіцер, задумавшись, знову подивився на бійців.

— Так хто піде?

Мовчання. Тоді старшина знову, виходячи із себе, заволав.

— Что бійці, баби. Мавки налякались. Це все басні. Хорошо я піду!

Він швидко натягнув куфайку, подивився ще раз на солдат, які дивились на нього розгублено і тривожно водночас. Офіцер закашлявся.

— Так, старшина, отставіть...

— Да ладно, командір! — відповів старшина на ходу, зробивши вигляд, що посміхається, шепнувши собі під носа. — «Мавки».

На дворі була заметіль. Але в голові старшини впливали спогади з війни. Кімнати і коридори, сходи, обвуглена кладка цегли, постріли і вибухи. Він біжить, зачищаючи будинок. Через снігові замети дібрався до дровника, але в голові, в уяві, він бачив згарище під ногами і свої чоботи, уламки від будівель...

— Мавки, — він шептав собі увесь час під носа, — «мавки, тьфу, що за мура».

Набравши хапку дрів, він тут же випустив їх на землю. Перед ним стояли бліді діти у білих сорочках. Вони мовчки дивились на нього.

— Діти, звідки ви тут? — запитав він, розгублено. Потім повільно опустив піл ноги. Там лежали дрова, які він випустив з рук. Підняв голову і побачив щось таке, що його обличчя скував вираз невимовного жаху... Він кинувся тікати до хати, на ходу знявши з плечей свій ППШ і вже біля хати він відкинувся на спину і почав пальбу по дровнику на стрільбу з хати вискочили солдати і почали теж стріляти у той бік.

По тому, після стрільби, офіцер, перевіривши дровник та заносючи дрова, в куті лежав напівпритомний старшина. Через кашель офіцер заговорив до нього.

— Там нікого немає.

— Може звірина якась заскочила, — сказав перелякано радист. Старшина сидів біля стіни, схопившись за голову бубонів.

— Галюни, якась галюцинація, — за мить, ніби оговтавшись, він пробубонів, — аж в горлі пересохло.

Відкрив флягу, яка виявилась порожньою.

— Най вип'є цього, полегшає, — сказав Старий Гуцул.

Старшина жадно відпив поїла з бурдюга, звареного з цвіту шишок. Заспокоївся, витер губи рукавом куфайки, мовчки махнув вдячно старому, ліг на підлогу, вдивляючись у сволок. З двох боків було зображено, мов летять рибки. Старий газда, закурюючи файку.

— Це русалії. Є добрі, які оберігають худобу, оселю, а є злі.

Він подивися на радиста, який знову натягнув наушники і шукав радіохвилю.

— Вони затягують у болото. Закрий шарманку. Це воно їх сюда притягує, — гаркнув газда. Радиста аж перетрусило і він не чекаючи наказу офіцера вимкнув станцію. Тут почувся стук

під підлогою і офіцер схопився за кобуру, натомість, старшина вже ніяк не реагував, він, закинувши руки за головою, думав про щось сво.

— Там стайня внизу, вівці.

Офіцер з недовірою подивився на старого, але сів під стіну, ніби на чеку... Газда продовжив свою розповідь...

І він здобув того, чого прагнув, слави. Слави у людей і грошей. Чорні Карпати узнали про Гуцула — Отамана розбійників, короля бандитів, Адріяна Туряка. У нього була ціла скриня золотих червінців і срібних грошей багато, монет із головою тура на аверсі. Але чим більше він здобував багатства, тим нещаднішим ставав, бо за гроші можна купити світ, але щастя не купиш. Гроші і слава не принесли йому щастя. Слава про Короля Гуцула ширилась краєм, але і ця слава гет не була доброю, бо ж він грабував багатих угорських купців, які переходили горами зі своїми караванами.

Він їхав між скелями зарослими імщедью зарослими смереками і колючими кущірями лісами Трансільванії і був справжнім господарем цих диких місць. Чорні брови, хижі очі, маленькі вуса і щетина на лиці, широкі перстені на пальцях рук, які уберігали його від звірів та усяких страхів. Сумки — тобівки з обох сторін, які здалека нагадували кольчугу... Вигляд у нього був дійсно, як у короля,

Короля Гуцула, ек його призвали люди. Коли упав Царград султан і турки рушили з великим військом в Карпати. На Дунаї до них приєднались і волохи розбійники, отаманом яких був Адріян Гуцул.

Він іде вночі по вузькій довгій вулиці біля Чорної церкви в Брашові, переодягнений в одяг угорського купця. Заходить на заїзний двір, де його люди за столиком в глибині вже споюють гінця із Сучави, людину господаря Стефан.

— Це війн, — приречено він повторював в п'яному угарі. — По горах ревуть трембіти, гори в полонинах горять ватрами день і ніч, а горці валять скали, перекриваючи перевали для проход.

Адріян, підсівши до столика, слухав.

— А що Штефан воєвода, де він? — спитав «угорський купець». — Сидить у замку з молодою жінкою, готує місто до облоги.

— З якою жінкою? — розгублено перепитав купець і розповів, стихевши голос, що Євдокія упокоїлась восени, і що темна історія, що трапилась перед поверненням воєводи з переможного походу над...

— Чи в кінці літа чи восени ця історія трапилась? — розгублено перепитав сам себе захмелілий гінець. Говорив про версії того, що трапилось, що чутками проносились краєм тоді, але все намагались тримати у таємниці.

Адріян не слухав вже його. «Євдокія обманула

його, зрадила. Він став іграшкою в руках господині», — ці думки були весь час в його голові від моменту утечі. А тепер виявляється, що він веде тьму війська паші в гори...Він кинув кошель із золотими на стіл і швидко вийшов у двір. Осідлав коня.

Турки переправились через Дунай. В ставці паша запитав у ватажка отамана волоських розбійників, у гуцула, якою дорогою краще іти. Він, отримавши золото, вказав на місце, що йти треба через Васлуй. Паша довго думав, подивився на ватажка, подивився на його людей і тоді його розбійники сказали, що кращого знавця доріг і шляхів не знайти на цілі Карпати. Паша вирішив іти на Васлуй.

Гірські дороги наводнила армія.

Молдовські, угорські і польські лицарі в блискучих обладунках їхали, похитуючись у сідлах, мов приречені. Ціла колона піших зі списками ішла край дороги. Кажуть під замком воєводи зібралось сорокатисячне ополчення горян і молдовських селян. Ополченці далі спускались з гір. Зима лютувала. Запалали ватри до неба по всіх Карпатах. Тривожні звуки трембіт передавали тривожні новину, роздираючи повітря. Заревли роги, сповіщаючи лиху новину, що турки перейшли Дунай, закликаючи усіх, хто може тримати зброю, до найвіддаленіших закутків Карпат прийти до

замку господаря і приєднатися до його війська.

Адріян скакав на чорному коні щосили через засніжені гори у віхолу вовчими тропами, так, що ледь не загнав, рідко перепочиваючи, розводячи ватру. Ночами вили вовки і трембітали трембіти. Він скакав далі, під могутнім галопом сніг розлітався хвилями, а вершник скакав далі і його чорне волосся як і грива чорного, як ніч, коня розвивались на повітрі. Ліси, каплички, хрести при дорозі і абриси будинків мерехтіли в його очах. Вітер бив по обличчю. Тепер він бачив, мов у марі, маски в овечих шкурах із дерев'яними червоними носами, маску Мош-Кричуна прямо перед собою. Все розмите, змазані кольори, Маланка щось співає, ряжені танцюють колами, тягнуть його, сміючись, до саней тієї днини, коли знайшли побитим біля хреста у горах. Загружають в сани.

— Це гуцул, — хтось шепче на вухо, — розбійник скорше за все.

— Його посадять на палю...

— А може це купець, — хтось знову шепче і сміється.

Кричить фірман поганяючи коней. Успенська церква, мов дзига, крутиться баштами до неба. Заходять до церкви. Знімають маски, не заходять тільки ряжені в костюми турків, один надягаю йому напівпритомному маску турецького паші, закурює файку, сміється, сиди тут.

Ліс, гілля смерек б'є його по лиці, він скаче. І ось він бачить її лице. Добрі очі, розумний погляд, блакитні очі дивляться на нього з поза смерек. Легкий румянець на її щоках, біле обличчя, мов лик, прямий ніс, усмішка, маленькі вуста. Вона шепче йому «Адріян» і він, ніби прокидається від сну, перед горою і замком на вершині підсвічений тисячею багать в лісах довкола. Тіні мерехтять між стовбурами дерев, мов абриси велетів, ополчення гріється у розпалених ватр, співаючи пісень в очікуванні наказу воєводи.

Адріян зліз з коня взяв його під узду і повільно пішов до замкової брами, дорогою якою проводжав господиню. Ідучи засніженою дорогою, він згадав, як вони їхали нею вдвох взявшись за руки. З лісу лунала знайома мова його народу лісорубів і вівчарів, якою, ніби говорять самі гори, гомоном. Він чув говір свого племені і нього стислось серце у грудях. Брама замку відкрилась з усіх боків, її обступало ополчення, яке все прибувало підбадьорюючи один одного вигуками. Він шепнув щось сторожі, і за мить старший повів його через двір у відкритій брами Арсеналу чоловіки розбирають зброю. За хвилину побачив криницю. Підійшов до неї. З неба падав сніг. Завмер. Згадав як на її підмурівках сиділа боса вбрана в просту білу селянську сукню Євдокія: пасма довгого білого волосся спадали їй на груди і

світилися на літньому сонці. За мурами співали пташки і вона тримала в руках книжницю, тримаючи потрібну сторінку своїм вказівним пальцем. Вона піднімає голову і усміхається йому. Від цього спогаду легка сумна усмішка промайнула його лицем. Старший, що його супроводжував шипнув щось на вході до палацу сторожі. Один подивився на нього уважно і зайшов в середину.

Господар ходив найбільшою залюю свого замку і розпитував з яких його земель вже підійшли війська. Визирнувши у вікно, він не витримав і почав сваритись, що так мало прийшло угорців і поляків, які обіцяли більшу підтримку.

— Їх десь біля тисячі, господар, — доповів йому лицар, і тут же додав, що вже підійшло ополчення з гір і молдовські селяни. Господар лише мовчки ствердно махнув на це головою, ходячи довкола стола. За мить йому доповіли, що один угорський купець з Куртя-де-Арджену хоче побачитись з ним і у нього важливі новини для нього. Господар задумався. Цей волошанин каже, що його звати Адріян і він колись служив у вас. На обличчі Стефана виступило здивування і лють водночас. За мить він скомандував: «Добре! Проведіть його у мої покої». І вже виходячи із зали, він, ніби сам у себе запитав: «І що цей розбійник може мені розказати».

Задуманий господар сидів у кріслі. Рука його

тримала руків'я меча у піхвах. Він час від часу перекидав ручку з руки в руку так, що меч в піхвах своїм вістрям впирався у підлогу. На столі лежала корона із гострими зубцями.

Зайшов Адріян. Охорона вказала йому, щоби він стояв у дверей. Господар довго дивився на нього закам'янілим лицем. Брови, ніс, підборіддя, мов витесані із каменю. Вбраний він був у просту сорочку з маленькою вишивкою по середині. Візерунки, ніби червоні язики полум'я, закатані рукави сорочки давали можливість побачити могутні передпліччя, зі шрамами, ніби знаками на пам'ять з минулих битв, відмітинами від угорських, польських і татарських мечів.

Воєвода замість вітання видавив із себе.

— Це ти зрадник!?

Охорона напружно схопилась за руків'я мечів. Господар, дивлячись на Адріяна, скомандував:

— Хай спершу скаже з чим прийшов!

— Турки перетнули Дунай та ідуть на Сучаву...

— Це ми і без тебе знаємо, — роздратовано перебив господар.

— Вони підуть через Васлуй.

— Васлуй... — здивовано промовив воєвода і мовчки подивився на своїх радників, що стояли біля стіни. Він показав їм рукою, щоб вони вийшли.

Господар встав. Задумано склав руки. Знову

сів у крісло, прошепотівши назву села «Васлуй» ті місця він добре знав.

— Звідки знаєш? — запитав він у гуцула.

— Я сам їх переконав, щоб вони йшли цією дорогою, — спокійно відповів Адріян.

Господар відкинувся в кріслі, відклавши меч у сторону, думаючи щось, прошепотів сам до себе.

— Вони заплатили мені багато золота і довіряють через це. Ну і через те що...

— Скільки їх? — спитав господар, перебивши Адріяна.

— Турки ведуть стотисячну армію.

Господар став ще похмурішим.

— І скорше за все на кордоні до них приєднаються волохи.

— Тобі можна вірити? — знову запитав господар і подивився Адріяну прямо у вічі. Той мовчав і за мить він запропонував гуцулу сісти за стіл, а охороні наказав вийти. Так вони просиділи деякий час, не говорячи ні слова.

Господар і його колишній слуга сиділи мовчки. До кімнати увійшла молода вродлива нова дружина воеводи вбрана у довгу розшиту золотом сукню. Господар взяв її за руку і дістав із широкого пояса череса, зробленого із грубої волової шкіри та декорованого металом, одягненому поверх сорочки, кошель із золотими. Адріян тут же відповів, стиснувши губи.

— Мені не тре гроші!

Господар усміхнувся, потім дістав з іншої кишені пояса ключ, покрутивши його в руках, махнув хлопчику служці, той миттю підбіг. Воєвода неспішно відпив вина із кубку і велів передати ключ Адріану. Поки хлопчик ніс ключ, він говорив.

— Це від церкви за селом, — замовчав сумно. — Вона там...

— Господиня сердито забрала руку і швидко вийшла з покоїв. Господар провів її очами і знову відпив червоного вина. Прошепотів задумано, ніби сам до себе, схиливши голову до столу.

— Вона так і не пробачила мені, що я без її згоди видав Олену заміж за сина московського князя...

Підняв голову, подивився на Адріана, прорік владно.

— Прощай, Адріян Туряк!

Забравши ключ, гуцул спішно пішов до дверей, повернувшись у дверях, попрощався з воєводою.

— Прощай Господарю! — повернувся до дверей і тут же додав, — Волохи приєднаються до них. Май це на увазі.

Господар нічого не відповів, лише сумно усміхнувся у відповідь.

В кінці коридору, в закутку, його зустріли дві дівчини. Побачивши Адріана, вони вийшли до

нього. Дівчата виглядали переляканими: бліді з
лица і дуже худі. Вони в один голос прошепотіли,
що господиня Євдокія, як ще була жива дещо
просила передати йому якщо він ще колись знову
з'явиться в замку. Адріян, коли вони заговорили,
впізнав їх — це були покоївки-близнючки.
Пролунав стукіт чобіт і вони, схопивши Адріяна за
руку, повели за собою плутаними затемненими
коридорами, часом підсвіченими свічками. Далі
піднялись гвинтовими сходами, зрештою вони
зайшли до якоїсь кімнати. Адріян став на порозі.

— Це кімната господині, зайдіть.

Він зробив крок уперед і дівчата-покоївки
закрили за ним двері. Одна почала нервово
говорити, склавши руки на грудя.

— У ту ніч, — запнуласть вона від хвилювання
і за мить знову почала — У ту ніч, коли ви мали
разом втікати у гори, у світлицю, до цієї кімнати
увірвались бояри з озброєними слугами. Вони
погрожували їй вбити тебе, і тоді вона погодилась
залишитись у замку за однієї умови.

Дівчина розплакалась і замовчала, інша
продовжила розповідь.

— Вона погодилась залишитись у замку в
обмін на те, що тобі, Адріян, нічого не зроблять і
дадуть втекти в гори.

Адріян, ніби закам'янів, він подивився в кут
кімнати господині, там біля ікони молилась

монахиня, вбрана у чорне, монотонно начитуючи, молитви закривши очі.

— Це сестра Анастасія. Її господар найняв, аби вона молилась тут за душу господині Євдокії.

В кімнаті стояло невеличке дерев'яне застелене ліжко. Він зняв багатий жупан, підійшов до вікна, на широкому підвіконні лежала лютня господині. Він обережно доторкнувся до інструмента. Відкрив вікно. Одна з покоївок принесла щось у руках, протягуючи Адріану, прошепотіла.

— Це вона тобі просила передати. Тобі, якщо ти колись... ніби знала.

Адріян взяв до рук хустину і завернуту в неї книгу, яку вона весь час носила із собою у чорній маленькій торбі із прикрашеній хрестиком із білих мушель. На верху Євангелії лежав перстень господині, який вона носила на вказівному пальці, золоте колечко із маленьким червоним рубіном. Тут одна із покоївок розридалась.

Це ми видали вас. Ми винні. Проговорились на кухні про вашу втечу...

Адріян тепер дивився на них без жодної емоції, лише роздивляючись візерунок на недошитій по краях фустині. З відкритого вікна на тлі мурів і пасма гір в далені дуже добре було видно замкову криницю. Він пригадав, як вона вишивала біля криниці цю фустку, яку він тепер тримав у

руках, а він дивився і шепнув тоді їй що «файна». Євдокія усміхнулась і подивившись на нього пообіцяла, що коли доробить, то подарує йому, як подяку за порятунок.

Встала від молитов сестра Анастасія. Вона стояла біля дверей, опустивши очі, склавши руки у замок. Адріян протягнув їй книгу.

Я не можу це взяти, — він замовчав. — Вона мене так і не навчила читати.

Голос його зривався. Він стиснув губи, подивившись на монахиню, і вдягаючи хустку на шию, зачипаючи руками, що дрожали від хвилювання перснем господині, ледь не плачучи завершує.

— Я втік.

Погладивши обкладинку, подав монахині.

Заберіть, це вам від нас, — сестра взяла книгу, подякувавши.

— Спаси Господи, — прошепотіла вона і додала вже голосніше на прощання, коли Адріян знову накинув жупан на плечі і пішов до дверей. — Ви зустрінетесь з нею.

Гуцул розвернувся і з надією подивився на сестру.

— Моліться за нас.

Вийшов і покрокував темними коридорами на вихід. Швидко пройшов двором замку до свого коня, міцно стиснувши у руці ключ від церкви так,

що в нього його хотів хтось відібрати.

Подвір'я замку освітлювали багаття. Смолоскипи на стінах, свічки у вікнах, смолоскипи в руках воєнних людей, що снували подвір'ям. Готуючись до походу, звучали голосні вигуки, накази, одночасно велись приготування до облоги. Із замкової каплиця доносились молитви.

Адріян підійшов до замкової криниці. Постояв перед нею. Сів на брили, схопився за голову, потім встав і, ведучи коня під узду, вже на воротах повернувся ще раз і поглянув на замкову криницю. Ком підійшов йому до горла, в палаці за нею світилися свічками вікна, коридорами і кімнатами снували тіні людей. У кімнаті господині біля вікна стояли мовчки монахиня Анастасія і покоївки-близнючки. Біля воріт він осідлав коня і поскакав щодуху в долину.

Він вже був біля великих різаних воріт церковці за селом. Ворота зі скрипом відчинились. Ішов сніг. Адріян обережно зайшов, ведучи за собою коня, погладивши йому гриву, прив'язав його біля кладеного з каміння муру. Пройшовся засніженим і ніби заспанним садом. Тут, на довгій лаві за кладеними з річкового каміння мурами, вони довго любили сидіти годинами, ніби заховавшись від цілого світу.

Довго відкривав двері, бо примерз замок. Несміливо зайшов до середини. Йому все крутилось

в голові. Він відкрив віконце, вдихнув свіжого зимного повітря. На дворі завивав вітер і десь в далині без упину трембітали. Здійняв свій черес, положив його біля довгого стола. коли він клав свій пояс на лаву гроші в середині дзеленькнули, поруч пірамідою до верху дерев'яні полички, де залишали записки на молитву. Бере довгу воскову свічку туляє біля іконостасу, нашіптуючи молитви.

Краєм ока він бачить біля стіни поховання. Він стоїть мовчки, не може дивитись у ту сторону, потім через силу повертає голову. В церковній ніші лежала вона, із білого мармуру надгробок, зроблений майстром так, що вона, ніби заснула, прилігши на лаву — прилягла у білій сукні, складки, якої лежать прямо в руці біля підлоги. Вона ніби тримає недочитану книжку, закладаючи не прочитану частину книги своїм довгим красивим пальчиком. Високий лоб прямий трохи курносий ніс, волосся акуратно складені із пробілом посередині.

Стає на коліна опустив голову. Стоїть на колінах довго. Ноги затекли. Повільно дістає турецький ніж із ножен. Через вікно до храму залітає цвірінькаючи маленька карпатська пташка. Пролітає колами над стелею, сідає на книжку в руках господині. Адріян здивовано дивиться. Пташка крутить головою на всі боки і дивиться на нього, ніби завмерла. Пташка перескакує на

біленьку, з довгими пальчиками, ручку княгині внизу надгробку довгими різаними буквами кириличним шрифтом, як і у книзі господині напис ЄВДОКІЯ КИЇВСЬКА З РОДУ ОЛЕЛЬКОВИЧІВ.

Він прикриває очі і знову бачить, як процесія їде столицею Валахії, її головним містом Куотя-де-Арджен, коли господар з посольством на Різдво їхав передати другому брату привітання на свято, і він, спостерігаючи за нею в снях, вже закохався тоді. Потім він бачить абриси старої жебрачки, яка, захопивши його малого за руку, шепче пророцтва: «Тебе покохає дивовижна жінка...» Потім гори полонини, ліси, море овець і він, сміючись, біжить з братом схилом, що цвіте травами в літі...

Весна. Вівчарі женуть отари в полонини. Горяни запалюють семиметрові багаття із смерекових гілок, прощаючись із зимою і зустрічаючи весну. Євдокія стоїть біля ватри в черленій сукні. Їхні серця, ніби палають. Мов язики полум'я в зірковому небі Молдови. Вони мовчки сумно дивляться один на одного. Від цього посміху він посміхнувся. На мить став щасливим: лице його засвітилось усмішкою. Він відкрив очі і побачив як пташка раптом злетіла під дзводи храму, весело цвірінькаючи, зробивши коло, вилетіла у вікно на двір.

Він зіскочив з місця і мов одержимий кинувся

до вікна, закричавши у слід «Євдокія!!!Євдокія!!! Я кохаю тебе», — згадавши як вона йому казала на замковій дорозі, — «я повернусь маленькою пташкою».

Він розридався, сівши на лаву поруч, закриваючи лице долонями, заспокоївшись довго сидів мовчки. До церкви зайшов чоловік в рисованих чоботах, це була його людина з банди, йому він довіряв найбільше і сказав де його треба шукати у разі чого. Він підійшов до нього і прошепотів що вже треба вертатись у табір турків Вони скакали до Валахії дорогами запруженими військовими людьми у латах і з хоругвами і стягами. На зустріч ішли натовпи біженців, втікачів, що тягнули свої пожитки до укріплених місць, міст і монастирів. Вершники час від часу зупинялись і перепочивали, гріючись біля дороги біля ватр ополченців. Ті говорили про майбутню війну сварились на поляків, ледців і угорців, мадярів, які не прислали належної допомоги аби зупинити турків.

— Про, що вони думають!?!», — шептались вони.

— Бояться?

— Чого?

— Вони Бога не бояться?

— Якщо вони роблять так із нами. Нічого раз так і це все до них скоро прийде.

Адріян схилив голову у ватри і грів руки, не слухаючи оцих розмов він думав про одне, що вона не прийшла тоді бо її зупинили, і він мав повернутись тоді і спробувати врятувати її, або загинути разом із нею в замку. Гордість тоді затулила йому очі. Це все через його гординю сталось, — думав він. Люди при ватрі розсміялись від якоїсь сороміцької історії, яку розказував зараз один із старих ополченців аби приободрити і відволікти від сумних думок своїх молодших друзів. І потім, ставши серйозним, подивився на Адріяна. Сумно прошепотів.

— Все пусте. Лише справжня любов вічна.

Молодші колеги в один голос йому відповіли.

— Це йо, йо мудрі слова кажете.

Адріян подивився на Старого і ствердно мовчки махнувши головою осідлав коня і поскакав далі.

Він їхав табором турків. В конюшнях стояли тисячі коней, в майстернях навпроти світились іскрами на ковадла. Під моторошні звуки молотів турків, які підковували своїх коней і заточували нагострюючи ятагани і вістря списів готуючись до вторгнення. Вони їхали табором, що широко розкинувся в полі, мов ціле місто, табір був обкладений не реальною кількістю обозів, мов муrom з великими запасами провіанту, яких би вистачило, щоб прогодувати цілу країну. Адріян і

його вірний друг розбійник молдован Петро Карарі родом із села Мамалига повільно просувались табором.

— Петру, ми поведемо їх на Васлуй.

Той серйозно, уважно подивився на ватажка. Гуцул продовжив.

— Ми заведемо їх у западню.

Петро схвально махнув головою.

А там вже як Бог дасть, — сказав він, зіскочивши з коня і усміхнувшись побратиму додав.

Скачи до наших і передай їм. Лови почались.

Він вийшов на центральну площу табору, подивився у зимне засіяне зорями небо Валахії, в якому не було жодної хмаринки, лише світився чим далі яскравіше молодий місяць, мов той із золота, що увінчував, прикрашав верх багатого шатра головнокомандувача турків. В цю мить на небозводі яскраво засвітилася і згасла зірка. Він шепнувши сам до себе, далі дивлячись у небо.

— Євдокія, я люблю тебе, — опустивши до шатра перед яким стояла елітна охорона турецького війська, яничари. Командир сторожі яничарів мовчки підійшов до Адріяна лицем до лиця і без жодного акценту його рідною мовою наказав зняти шапку, і потім впізнавши із закам'янілим обличчям відійшов в сторону пропустивши в середину. Зайшов до шатра військового командира турків, їхньої головної ставки. В глибині сидів у шитому

халаті — одязі із золотої тканини, шитим червоним узором, квітками тюльпанів чоловік. На підлозі лежав великий персидський килим, шитий усіма можливими кольорами. Турок дивився на нього своїми чорними, як ніч, лютими очима, не кліпаючи і не відводячи погляду чистячи фрукт гранату. Плоди лежали на срібній тарілці. Різаний столик, накритий білосніжною скатертиною, був увесь у зернах гранату і червоних плямах від його соку мов у креви. Пара турків у блискучих військових обладунках грала в шахи, курячи кальян, запиваючи червоним, як кров чаєм вони щось тихо обговорювали між собою своєю мовою доливаючи чай із срібного чайника, закусуючи солодким, що лежало на золотій тарілці. В шатрі стояв терпкий і солодкий запах кави і тютюну. Один з ватажків турків встав, побачивши Адріяна, підійшов до нього, обійнявши, подивився на фустку, що висіла у нього на шії і з золотим колечком зачепкою. Обернувся на того, що чистив гранат, тримаючи руку на плечі гуцула.

— Ось він, новий господар Карпат, король гуцул, вірний слуга султана, — і, закативши очі до неба благоговійно промовив, — Да подовжить милосерднійший Алах його дні!

Адріян мовчав, роздивляючись червоне шитво на килимі, потім подивився на заляпану червоним соком гранату скатертину і потім на турка,

усміхнувся і ствердно махнув головою.

Господар Молдови Стефан неспішно виходить із замкової каплиці на двір, дивиться на всіяне зорями небо передгір'я Карпат. На його лиці жодної емоції. Повертаються перед входом до церкви, хреститься, вдаряє поклон, цілує дерев'яний хрест і руку архієрею в урочистому знаменні. Той благословляє його міцно цілує в губи синів. Мовчки дивиться на жінку і швидко іде впевненою ходою через стрій в повній тиші до замкових воріт. Одягає плетені з металу рукавиці від кольчуги. Воїни замкового гарнізону проводжають його благоговійним і захопленим поглядом, натомість він дивиться прямо вперед, ні на кого не звертаючи уваги.

На подвір'ї замку заграла самотньо волинка. За мить цю бойову мелодію підхопила сотня інших волинщиків військових музик. Під звук цієї музики і скрежит і скрип військових обладунків, він підійшов до воріт. Ворота замку відкрились, біля них з усіх боків зібралось ополчення. Господар вийшов у навстіж відкриту браму, одягнений в кольчугу, він осідлав свого чорного бойового коня і мовчки вийняв меч з піхов і підняв його переможно догори. Ополчення з гір — горці взревіли, їхні голоси заглушили гру військових музикантів, заревли бойові роги, трембіти і ополчення підняло бартки і церковні хоругви в гору викрикуючі.

— Воєвода!»

За мить знову затрубили бойові роги. Ополчення ще раз увесь голос гучно вигукнуло ще сильніше, ніж перед тим.

— Воєвода, веди нас! Застрільщики дали залп у гору із самопалів і ополчення, закинувши бесаги на спину, мов вовча згряя пішла рядами за господарем, який їхав на чолі молдовських, угорських і польських лицарів. Дивився впевнено вперед. На спинах у них колихались зі скрипом шоломи, що висіли на мотузці на шії, і вони, похитуючись, у сідлах рушили через ліс в похід. І ось впереддень вирішальної битви сталось диво, почалась відлига, потоки і ріки наводнилися, земля розм'якла, перетворившись в непрохідне болото передгір'я під селом Васлуй окутав щільний туман, це була усмішка долі для війська господаря, яке було значно мало чисельніше за військо турків. На ранок того дня він вийшов до своїх людей вбраний у блискучий обладунок, сховавши як завжди за пояс іконку Георгія Переможця. Він підняв руку із дерев'яним хрестом-розп'яттям до неба, ствердно махнув головою, викрикнувши.

— Ми зупинимо їх тут!

Турки вдарили в центр Стефанового війська. Залпи угорських стрільців із засідки із зарослого ліщиною пагорбу не зупинив їх, і турки щосили вдарили в стрій лицарів, якими командував сам

воєвода. Почалась січя. Військо господаря завзято трималось і ось, загрузнувши в болоті, турецьке військо почало помалу відходити. Вони відходили назад. Тоді по команді горці підняли церковні хоругви і пішли лісом з іншого флангу у наступ, стискаючи в руках бартки, підспівуючи Херувимську піснь пішли і молдовці. Рогові шапки горців в перемішку з довгими овечими кучмами молдован селян із долини спочатку рухались повільно. Все ближче були звуки лютої січі, крики угорською, польською, молдовською, руською і турецькою мовами, зойки і крики, залпи угорських стрільців не стихали з пагорбів на протилежному боці. Ополчення вже зривалось на біг. Вони бігли пагорбом через ліс із страшним криком, вдарило по війську турків, які намагались тримати стрій зносячи їх і збиваючи з ніг, як снігова лавина. Що зносить все на своєму шляху. Це був вирішальний момент бою. Битва тривала три дні, полонених турків, тут же страчували саджали на палі. Кіннота господаря гнала втікачів османів аж до Дунаю і лише мала їх кількість змогла врятуватись тоді.

Газда дому видихнув, ніби завершивши, розповідь, привідкрив вікно, там вже світало.

Ніхто не знає, що трапилось з «королем гуцулом» тоді. Одні кажуть, що бачили його потім в Кроншдтаді, Брашові, інші кажуть, що Адріян Туряк загинув тоді в бою під Васлуєм, вбивши

військового командира турків, за що його одразу і посікли яничари на дрібен мак. Ще інші кажуть, що він таки повернувся у гори і газдував. Інші говорять, що він і досі блукає горами тужачи за Євдокією. Ніхто тепер не знає, гори бережуть свої таємниці. Він ніби загубився у цих буремних часах. Господар ще двічі після Євдокії одружувався, побудував монастир у Путні, але вигравши битву програв війну, так дуже часто трапляється у житті...»

Газда дому нарешті замовчав. Офіцер, розбудив своїх, ті поправивши одяг перевірили зброю вийшли на двір, лишився лише офіцер притулившись до стіни розглядаючи сволок, візерунки якого вже можна було читко бачити, але не обличчя Старого газди, на яке воно кидало тінь. Бачачи, як зацікавлено офіцер роздивляється візерунки старий шепнув, піднявши свою «третю руку» бартку і вказуючи її ручкою, як указкою прошепотів.

— А ось ця пруточка символізує дерево життя, — далі тягнулись розетки поділені на квадратики, — це символ засіяного поля. Він всміхнувся. Далі на сволоці були розп'яття, хрести і храми вказуючи на них. Старей прошепотів.

— Йде вже, але знай, це врятує тебе і твоїх друзів.

Офіцер пробулькав у відповідь, що не

віруючий. Тоді гуцул роздратовано додав.

— Я все сказав йде вже. Церква врятує вас, але даремно бігаєте один за одним. Цю війну ви вже програли хоч і ніби виграли, а вони виграли хоч і ніби програли. Так буває, що хто не має нічого має все, а хто все має немає нічого. Офіцер розгублено дивився на Старого. Той відкинувся до стіни і прошепотів.

— Спить високо у горах Сокільська скала, накривають її тумани і спить на ній Король Гуцул і сниться йому княгиня Євдокія.

Він, не відкриваючи очей, попрощався, позіхаючи.

— Іди здоровий.

Офіцер не зміг видавити жодного слова. Мовчки вийшов.

В кав'ярні виключили музику та ілюмінацію. Лише тьмяно горіла одинока лампа над входом. Іванка, дівчина бармена, задумано вдягала пуховик. Її хлопець вже готувався закрити кав'ярню і вимкнути останню лампу над входом. Старий обмотав довгим плетеним шарфом шию. Вони із Зеноном спустились сходами, що скрипіли на перший поверх, там Старий Казкар подивився у свого старого золотого годинника і прошепотів сумно.

— Можу на автобус запізнитись.

— Візьму вам таксі, — Сказав Зенон, гортаючи стрічку своїх соціальних мереж на смартфоні.

— О ні, ні.

Заперечив казкар.

— Це буде дуже дорого. Заночую в залі очікування, а там на вранішній електричці доїду до Віжниці.

Зараз, коли він це говорив, у нього ожив спогад півстолітньої давнини: у золотавому світлі читальна зала бібліотека Стефаника у Львові, розписані стелі, золоті обрізи позолочених сторінок, шкіряні палітурки оформленні сліпим тисненням, ілюстрації, гравюри, мініатюри, готичні і старовинні румунські, середньовічні шрифти, автографи господарів Карпат, портрети... Все плутається в голові і атмосфера передріздвяного Львова п'ятдесятих, початку шістдесятих минулого вже століття. Пуста читальна зала і за одним столом з увімкненою лампою часів Габсбургів сидить він і офіцер військової розвідки... Тепер він викладач університету Франка, гортає «Гуцульщину» Шухевича, поруч мапа Східних Карпат і карта часів Австро-Угорщини на ній напис німецькою «Геоцогство Буковіна». Вони довго говорять. Викладач і його улюблений студент. Вони сидять там аж до закриття бібліотеки. Ідуть засніженою площею Ринок. Зупиняються і прощаються вже

біля Чорної кам'яниці...

При дверях книгарні вже стояла вбрана у пуховик продавець. Вона сердито дивилась на відвідувачів, які не дали їй раніше закрити магазин. Попрощавшись і подякувавши за гостинність, вони вийшли на двір. Старий зупинився посеред засипаного снігом тротуару, обдивився довкола... Тиша, сніг вже не ішов, а іскрився на морозі, вуличне освітлення перефарбовувало білі кучугури снігу в жовтий колір. Велика снігова брила, мов шматок необробленого мармуру, лежала на хресті посеред площі, ніби витвір якогось скульптора-модерніста. Вулицею проїхало таксі, за ним снігозбиральна машина і одразу по їх проїзді знявся сильний холодний вітер, який обпікав обличчя. Перейшли дорогу. Йдучи біля ратуші, Старий знову заговорив.

— До війни той чоловік, офіцер з розповіді, був вчителем. Він, знаєте, фольклором з дитинства цікавився. Казки Пушкіна, брати Грін, Андерсен... Потім вже серйозно почав вивчати, перечитав уйму наукової літератури, збирався в Латинську Америку, їхати. Така у нього дитяча мрія була. Ацтеки, майя, вся ця екзотика...

Усміхнувся і деякий час ішов мовчки. Зимне повітря заважало говорити.

— А потім вже почалась війна... І він зайнявся Карпатами. Тут тільки всього насправді

цікавого. Навіщо кудись далеко їхати.

На повороті, на Кобилянській їх обігнала парочка з кав'ярні — бармен та його дівчина. Вони швидко йшли обійнявшись. Дівчина весь час щось говорила, а хлопець уважно слухав. Вони привітно усміхнулись Старому, ще раз привітавши з Різдом. Дід Казкар усміхнувся їм, прокричавши на прощання.

— Бережіть себе і своє почуття, діти!

Вони радісно ствердно махнули ствердно головою.

— Бо життя коротке.

Прошепотів він, ніби вже самий до себе. Біля ратуші вже завернули і повільно йшли Кобилянською, на якій дід задумливо продовжив.

— Так про що це я?! На чому я зупинився? — спитав він у Зенона, який розгублено знизав плечима.

А, так ось, згадав. Тоді, вийшовши з тієї таємничої хати, молодий офіцер, його звали Дмитро, заглянув на перший поверх, де була стайня. І побачив, що там порожньо, в стайні не було навіть і сліду овець. Його гукнули з узлісся, щоб він не відставав і не вернувся до світлиці, аби запитати де ж вівці. Вже біжучи толокою, він зауважив, що довге корито видовбане з цілої колоди дерева, тріснуте по середині, виглядало так, що ним вже сто років ніхто не користувався.

Містика.

Замовчав. Закрив носа і рот руками в рукавицях. Десь було під тридцять градусів нижче нуля. Вони вже були по середині вулиці. Дорогою в бік кафедрального собору пробігли колядники вбрані в сучасний одяг, дівчата у фустках. Через задуху Старий вигукнув захоплено.

— Красиве місто! І люди.

— Угу.

Ствердно махнув головою геть сп'янілий Зенон, який намагався знайти номер в контактах телефону, щоб передзвонити колишній дівчині і привітати її з Різдом.

— Невже видалив на новий рік, — думав він.

На новий рік вони востаннє посварились.

Підійшли до будинку, пофарбованого в жовтий колір, підсвічений він виглядав зовсім як із золота. За ним вже виднілись куполи кафедрального собору міста, теж пофарбовані в блідо-жовті кольори. Перед будівлею Старий встав і промовив у весь голос.

— Тут обласний краєзнавчій музей непоганий. Велика колекція археологічна, але все у фондах тепер пилюкою припадає. Перед розвалом СРСР почали реекспозицію. Так все і застрягло. Грошей нема. А скільки ткання і вишивки пропало! Ціла колекція! Запхали в підвали одного з корпусів університету і там все загинуло, зітліло просто.

Це він сказав сумно ледь не заплакавши. Повернули з колишньої Панської до скверу. Перед собором була зупинка міського транспорту. Йдучи біля церковної огорожі, Старий подивився на сумного Зенона, який так і не знайшов контактів дівчини, весело продовжив розповідь.

— А я живу самий у невеликій двокімнатній квартирі на другому поверсі колишнього учительського будинку в Довгополі. Єдине, що місця мало. Кожен куток заставлений книжками, журналами, папками. Іноді ходжу до школи — на випускні запрошують. Місцеві люди мене поважають. Да, що мені Старому зрештою ще треба... Пляшка «Кадарки», кілька шматків білого хліба і равельце копченої ковбаси.

Сміється. Зенон сумно усміхається.

— Що ще для повного щастя ще треба?!

Стають на зупинці, роздивляються собор. Звідти чутно святкові співи, святкова ілюмінація. Старий серйознішає.

— Шкода, що казка, як жанр, поступово зникає. Сьогодні справжню казку від старожилів можна почути хіба що у нас та в Угорщині. На Заході вона зникла ще сто — сто п'ятдесят років тому.

Старий замовкає і стає зовсім сумний. Довго мовчить, присідає на лавицю. Зенон сідає поруч.

— Вам погано?

— Ні, ні все добре, — усміхається через силу.

— А від якоїсь болячки знаєте заклинання? — шепнув Зенон.

Старий прибадьорився, ніби згадуючи.

— Знаю! Як можна допомогти людині чи худобі від укусу змії.

Встає і натхненно продовжує закативши очі.

— Господи Боже допоможіть...

Дивиться на собор, підсвічений ілюмінацією на тій стороні — у добрий час зачєти, а в лихий мовчєти. Ци ти лоїки, це ти лоївка, це лоїшенє.

Замовкає. Відкриває очі, дивиться на Зєнона.

— Це так гадюка називається.

Продовжує знову натхненно закривши очі.

— Уразила, уразила в шкуру, а з шкіри в мнєсо, а з мнєса в жили, а з жилів у кости.

Замовчав і знову відкрив очі.

— Ці слова треба говорити дев'ять разів до горнятка з водою. Тоді укушений має тричі сьорбнути цієї води. І ще треба вложити в ту воду камінь і стерти ним уражене місце.

Ось і дочекались. Вже і наш тролєйбус їде! — Вигукнув весело Старий.

Старєнький тролєйбус через неприбраний сніг став по середині дороги, його роги закорочувало, в середині то вмикалось, то вимакалось тускле жовтувате освітлення. Загрузившись, сїли по середині. Двигуни зарєвли і він помалу рушив

засніженими вулицями. В цю мить знову почав падати лапятий сніг. Старий весело усміхнувся, дивлячись у вікно, потім на Зенона.

— Засипає, — сказав він стишеним голосом, прикривши очі.

Продовжив...

Швидко спускаються потоком в долину. Старшина, припавши на одно коліно, сьорбнувши води вигукнув.

— Вони близько!

Офіцер дивиться на нього здивовано.

У мене чуйка, командир, ще з війни.

Вже біжучи один за одним швидко потоком, старшина на ходу перемовляється з офіцером.

— Вони десь в кілометрі від нас, я спиною відчуваю. Це як в козаки розбійники в дитинстві, бавився, так от тепер вони «козаки», а ми «розбійники». Бігом. Ноги в руки і...тут головне зрозуміти в якій ти ролі вчасно».

Десь на півдороги їх дійсно наздогнала погоня.

Розповідаючи це, Старий весело подивився на Зенона, який тепер шукав диктофон, згадавши, що він у наплічнику. Вирішив його не діставати і просто мовчки слухав завершення цієї довгої історії.

Стався вогневий контакт. Коротка сутичка. Одна куля влучила в станцію, яку вони кинули на

потоці. Але їх врятувала тоді снігова буря, яка раптово накрила потік.

Оповідач подивився у вікно. Там за підмороженим вікном теж починалась, як на замовлення, снігова буря.

Вони зуміли відірватись, але партизани ішли по їхніх слідах, нога в ногу і вже наздогнали їх майже на селі надвечірі тієї зимної днини. Але відчувши, що вже вловили совітів пішли легшою дорогою, а ці наперекі з горба. І ось вони біжать дорогою в Киселицях. До місцевого штабу стрибків. Підбігають туди а там згарище, рація пробита кулею лишилась в потоках. Вони повністю відрізані. Старшина командує: «Рухаємось у бік Сторонця». Вояки УПА вже неспішно спускаються лісом над скелею навпроти місцевої церкви.

Великі тіні мерехтять між смереками, в останніх променях сонця, що вже заходило за гори. На дороги зі сторони місцевої школи до них вибігають троє кричучи.

— Не стріляй свої, — розвідники, залишки місцевих винищувального батальйону з розбитого штабу. Через задуху чоловік, що на храмував з перебинтованою головою в цивільному говорить через задуху.

— Туди нельзя. Ми у мешку.

Тут же спускаються хащами до ріки, думають розділитись і пробиватись з боєм.

— Це самогубство, — каже, кашляючи, офіцер і нахиляється відпити води з ріки, відпиваючи воду бачить у воді, яка світиться золотом підсвітлена сонцем, що ось ось мало пірнути за гору відображення кручених хрестів над високим берегом.

Підіймається, обертається питає задумано у вояка з перебинтованою головою.

— А що це у Вас там?

— Церква, — відповідає коротко солдат і потім додає, — Місцева церква, мурована, одна така в цілому районі з каменя. Панотець в Румунію виїхав після війни...

— Ясно, — перебиває офіцер, презирнувшись, із старшиною. Звертається до молодого радиста.

— Одягай його одяг. І бігом у Віжницю. Бігом.

Радист переодягається.

— Тільки бігом і поаккуратнеє, в район, приведи підмогу». Худий радист переодягається і між хатами та під плотами біжить до лісу. Піднімаються крутим берегом до церкви, заходять на подвір'я, збивають замок із дверей закритого храму заходять у середину.

Старшина командує.

— Кулемет та снайпер на верх. На дзвіницю.

Вікна в храмі вибиті, церква пустає, офіцер

каже.

— Будемо тримати кругову оборону до підходу наших.

За двадцять хвилин вони вже були оточені, упівці готували мінометні гнізда. Вони закрились в церкві, офіцер притулився до стіни погортав богослужбові книги, що лежали на лаві поруч, дістав фотокарточку з дружиною і дочкою, ніби вже прощаючись з ними, пригадав як вони востаннє разом святкували новий рік. Шампанське і запах мандарин, ялинка з яскравою червоною зіркою наверху б'ють куранти і він цілує жінку.

— Командир, парламентьор. Бандити парламентарера вислали!

Крикнув у все горло старшина, ніби розбудивши офіцера, той відповів одягаючи і швидко застібуючи шинель.

— Хорошо, я поїду.

Вийшов на двір в п'яти метрах стояв ватажок упівців. Він був у кітелі і стояв мовчки тримаючи одну руку в кишені галіфе заправлені в ідеально начищені чоботи. Довго дивився на молодого офіцера, потім із кишені дістав портсигар протягнув «совіту». Той відмовився.

— Свої курю, — сказав він і швидко дістав з кишені шинелі пачку папірос прикуривши. Вони простояли так мовчки перекурюючи п'ять хвилин. Докуривши, бандерівець заговорив хриплим

басовитим голосом.

— Складайте зброю, лишимо живими. Мете жети. Даємо годену на роздуми.

Офіцер, закашлявшись, кинув недогарок на землю, роздавивши його чоботом. Всміхнувся. Мовчки нічого не відповівши пішов до своїх. Повернувшись до церкви, прошепотів перелякано.

Каюк нам, у них міномети, — знімаючи шинель, — дали годину на роздуми. Старшина із жахом в очах подивився на офіцера. Пройшла година і вони вже чекали мінометного обстрілу. Офіцер ходив церквою туди сюди, не розуміючи у чому річ. Чому вони не відкривають вогонь, і коли підняв голову побачив в центральному куполі велику ікону Христа Пантократора, Вседержителя.

Згадав слова старого газди з хутора про те, що їх врятує церква.

— Вони не можуть стріляти по храму, — сказав він старшині, — Розумієш Просто не можуть, бо віруючі...

Старшина мовчки подивився здивовано на офіцера. Потім підняв голову на зображення Христа в куполі, потім у бік дверей. Просидівши до ранку в облозі без жодного пострілу, коли вже перші промені почали потрапляти в середину храму старшина присів до офіцера, який лежав накритий шинеллю під стіною храму, закинувши руки за голову і довірливо прошепотів згадуючи.

— В кінці війни наша ДРГ зайшла на один хутір в Східній Пруссії. Зачістка. Пусто все кругом, мотострілки наші вже пройшли, сліди від гусениць кругом, корови в сараях ревуть. Одяг, начиння хатне дворами розкидане, тарілки... Я заходжу в хату... — і він замовчав, стиснувши губи, а в очах стояли сльози. — Я за війну стільки... Стільки звірства всякого побачив і фашистів і нашого, але такого!? До тепер в пам'яті сидить. Там в хаті тій семеро дітей за столом сиділо. Лежало я типу до них, вставай кін дер. А вони мертві язиками до столу цвяхами прибиті.

Він замовчав. Його аж трусило. Закрив міцно очі і за мить додав зовсім тихо.

— Я коли за дровами минулої ночі на хуторі виходив, там в дровнику цих дітей побачив.

Офіцер нічого не відповівши, тільки вдумливо, мовчки, дивився на старшину. Храм чим далі освітлювало сонце так, що іконостас, ніби палав в огні.

— Знаєш, старшина, це все не просто так. Ці пару днів, як ціле життя. І мені тепер якось байдуже що з нами буде далі... не знаю чому...

Усміхнувся.

— Ось лежав вночі і згадав як мене в комсомол прийняли. Прибігаю радісний додому. Кричу мамі, вітайте, мовляв, мене в комсомол прийняли. Вона, усміхаючись, привітала. Біжу в

кімнату переодягатись в робочий одяг. Збираюсь на двір виходити, а мама у мене питає куди в такому вигляді зібрався. Я радісно розказую, що ідемо з товаришами по комсомольському завданню ікони та різну церковну утварь виносити, бо там буде склад комбінату. Мама так на мене подивилась і говорить вимогливо, що нікуди не підеш, синку. Ну і звісно я не пішов тоді нікуди.

Він замовчав і довго дивився, не кліпаючи вгору перед собою із щасливим обличчям, потім подивився на старшину. Обличчя якого світилось в променях сонця з вікна у куполі.

— Добре. Старшина пильнує, а я покімарю трохи. Щось зле мені.

І він відвернувся до стіни. Вперше за два дні заснув. На ранок їх деблокували прикордонники. Він лише чув: «Прикордонники, прикордонники». Підійшов старшина, нагнувся до нього з усмішкою, прошепотів офіцеру: «Прикордонники вчасно підійшли». Потім він пролежав в госпіталі місяць написав рапорт, демобілізувався...

О, нам виходити, — вже закричав Старий!

Встигши вийти на своїй зупинці, Старий замріяно посміхаючись, подивився у небо з якого падав сніг, потім із щасливим виразом на обличчі на Зенона.

— Я все вам розповів.

По автовокзалу бігав якийсь чоловік у

гумових чоботах і в шапці-ушанці. Він запізнився на автобус, а вдома корова недоїна. Падає в сугроби. Встає. Струшує з пальта сніг. Далі звертається до поодиноких пасажирів.

— Люди, що робити, як доїхати. Допоможіть!

За кермом, в середині таксі, сидять водії, які байдужі до біди Старого. Вони слухають музику в так якої по керму вибивають пальцями. Час від часу відволікаючись від свої телефонів, дивляться на Старого, підсміючись. Він вже довго видно бігає стоянкою і до них навіть не підходить. Підбігає до Зенона і Старого.

— Як доїхати мені. Коровка недоєна... пропустив автобус старий дурень, — починає ридати. Зенон знизує плечима.

— Бідний чоловік, — каже Казкар і тут же біжить до крайньої платформи, до маршрутки, що завела мотор і на лобовому склі підсвічено назву кінцевої зупинка ПУТИЛА.

— Таки встиг, — кричить він, посміхаючись. Зенон саджає Старого, що не встиг на автобус, до найближчого таксі, дає йому купюру зі словами аби той завіз Старого до його корови і теж біжить до Путильської маршрутки. Зазирає в середину. Там сидить лише Старий, маршрутка порожня він єдиний пасажир цього різдвяного рейсу. Зенон дякує йому і бажає щасливого Різдва Дід, ніби щось пригадавши, виходить до нього просячи водія

почекати.

— Знаєте, мені здається, що найбільше зробив у житті так це те, що ніколи, повторюю, ніколи в школі дітям не казав, що Бога немає!

Він усміхнувся і додав вже з дверей мікроавтобуса.

— І помиріться з дівчиною, якщо дійсно любите її.

Маршрутка розвернулася стоянкою і повільно поїхала вулицею. Зенон перекурив. Зайшов до автовокзалу, виявилось, що київський автобус треба чекати три години. Купив квиток. Усівся в ремонтіваній залі очікування в холодне крісло, роздивляючись табло прибуття — відбуття рейсів, яких цього вечора було небагато. Деякі відміняли. І тут висвітився рейс до румунської Сучави, Зенон аж закашлявся, обернувшись усміхнувся, ніби до Старого Казкаря. Він пересів на інше місце з якого не було видно плазми, в якому без кінця повторювалось одне і те саме комедійне шоу. Натягнув наушники, слухав музику, час від часу дивлячись у велике вікно, у якій, мов у вітрині, проходили люди — пасажери. Раптом коридором проходить повільно чоловік, він тягне за собою великий чемодан на коліщатах. Задуманий, в червоній куртці-пуховіку і в білих наушниках Зенон, ніби зовні знає цю людину. За мить він згадує, що це один з музикантів популярного тепер

гурту «Казка». Він читав про нього в усе мережі.

— Напевно на свята їде, або фольклор збирати в експедицію. Він родом із цих місць.

— Зенон відкидається в кріслі. Ще годину чекати Збирається послухати розмову, вмикає диктофон і тут виявляється, що він нічого не записав. Підводиться, ходить розлючений порожньою залою, виглядає у вікно, там порожня платформа і бігають бездомні собаки. Сідає, дивиться шоу на плазмі, згадує розмову, в голові все плутається. Десь біля півночі грузиться в порожній автобус, знімає куртку. Дістає з наплічника томик «Казки Гуцульщини». Читає, шепчучи собі під носа дарчі напис.

— Дорогий Зенон! Не знаю тоді на ранок, коли вони вже йшли з хутора, пускаючись в потік від хати, той офіцер молодий відстав від своїх, п'ючи воду із джерела він бачив, що через снігову віхолу на місця, де стояла хата в якій вони заночували. Пагорбом скакали повільно двоє чоловік у чорній гуні і поруч жінка в білій вони повільно піднімались у гору, взявшись за руку. Офіцер аж онімів бо тієї ночі лише він слухав цю історію але з туману його окрикнув старшина тоді «командир не відставай» і він побіг доганяти їх. Потім він шукав те місце багато років, присвятив цьому ціле життя, але намарно. Не знаю ким був той чоловік. Я і досі не знаю цього, хоч і шукав те

місце ціле життя. Щастя Вам! Щасливого Різдва!

Загудів мотор і автобус рушив. Серед ночі його сплячого на задніх сидіння автобуса, розбудив телефон на рінгтоні якого була пісня хіт «Казки» «Плакала». Дзвонила його дівчина, привітала зі Святом і сказала, що любить його...

Copyright © 2020
StrelBooks – Strelbyskyy Multimedia Publishing, Ltd
www.strelbooks.com

ANDRONUM ®
<https://andronum.com/>

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, distributed, or transmitted, in any form or by any means, including photocopying, recording, or other electronic or mechanical methods, without prior written permission of the publisher, except in the case of brief quotations embodied in critical reviews and certain other noncommercial uses permitted by copyright law.

For information about permission to reproduce selections from this book, write to
vl@strelbooks.com
or publishing@andronum.com.ua

Copyright © 2020
StrelBooks – Strelbyskyy Multimedia Publishing, Ltd
www.strelbooks.com

ANDRONUM ®
<https://andronum.com/>

Все права защищены. Никакая часть этой публикации не может быть воспроизведена, распространена или передана в любой форме или любыми средствами, включая фотокопирование, запись или другие электронные или механические методы, без предварительного письменного разрешения издателя, за исключением случаев ограниченного цитирования и для некоторых других некоммерческих целей, разрешенных законом об авторских правах.

Чтобы получить информацию о разрешении воспроизведения этой публикации, пишите на адрес:
vl@strelbooks.com
или publishing@andronum.com.ua